

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Vliv rozvodu na děti

Divorce and its influence on children

Vedoucí práce:

PhDr. Václav Mitáš

Autor:

Darina Vyskočilová

Praha 2009

Anotace

Bakalářská práce „Vliv rozvodu na děti“ pojednává převážně o tom, jaké důsledky může mít rozpad manželství děti. Radí, jak by rodiče svým dětem rozhodnutí o rozvodu měli oznámit, aby to pro ně bylo pokud možno co nejsnazší. Dále se zabývá způsoby, jak se děti s rozvodem svých rodičů vyrovnávají a co při tom prožívají. Také popisuje, jak rozvod v České republice probíhá, jaké tu jsou druhy rozvodu a poukazuje na to, jaké jsou nejčastější důvody k rozpadu manželství. Objasňuje pozitiva i negativa svěřením dítěte do péče matky, otce anebo do společné výchovy.

Dále se zabývá tím, jak rodině v rozvodu pomoci a z části popisuje rozvodovou mediaci.

Annotation

Bachelor's elaboration „The influence of divorce on children“ deals with that, what consequences can have the breaking of marriage on children. It advises parents how to tell their children about the divorce in the easiest way for them to understand. Then it's engaged in ways how the children are getting even with the divorce of their parents and what are they living over. It also describes the divorce in Czech Republic, what types of divorces are there and it shows the most repeated arguments for the break of marriage. It clarifies merits and negations of entrusting a child to the mother's care, father's care or to the common care.

The elaboration is engaged in how to help the family during the divorce and it partly describes mediation of divorce.

Klíčová slova

Rozvod, děti, otec, matka, emoce, pomoc, rozvodová mediace

Keywords

Divorce, children, father, mother, emotions, help

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 14. Dubna 2009

.....
Darina Vyskočilová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Václavu Mitášovi, za jeho snahu zprostředkovat mi potřebné informace a především za jeho ochotu ke vzájemné spolupráci.

Obsah

ÚVOD	6
1. ROZVOD V ČESKÉ REPUBLICE	7
2. DŮVODY K ROZVODU	8
3. ROZHODNUTÍ O ROZVODU	11
3.1 Jak dětem říci o rozvodu	12
3.2 Postavení dítěte po rozvodu	13
4. REAKCE DĚTÍ NA ROZVOD	15
4.1 Dětské způsoby vyrovnávání se s rozvodem.....	16
4.2 Emoce dětí při rozvodu	18
5. ROZHODOVÁNÍ O DĚTECH.....	21
5.1 Syndrom zavržení rodiče.....	23
5.2 Jak lze posílit citový vztah dítěte k rodiči.....	24
5.3 Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče	26
5.3.1 Dítě svěřené do výhradní péče matky	27
5.3.2 Dítě svěřené do výhradní péče otce.....	32
5.3.3 Dítě svěřené do střídavé péče rodičů.....	34
6. MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU V ROZVODU.....	36
6.1 Rozvodová mediace	37
7. PRAKTICKÁ ČÁST.....	39
ZÁVĚR	45
POUŽITÁ LITERATURA.....	46

ÚVOD

Rozvod se v naší zemi stal za poslední dobu bohužel už téměř samozřejmostí. A i když všechno začíná slavnostním „V dobrém i zlém, v nemoci i ve zdraví, dokud vás smrt nerozdělí...“, tak se často setkáváme s tím, že až ke smrti jednoho z manželů vztah nedojde. Podle statistik vyšlo najevo, že v České republice se rozvod týká každého druhého manželství a že Česká republika se řadí mezi země s nadprůměrnou intenzitou rozvodovosti, ke kterým se dále řadí Švédsko, Finsko a Belgie. Oproti tomu nejméně k rozvodům dochází v zemích se silnou náboženskou tradicí, jako je Itálie, Řecko, Španělsko a také v zemích bývalé Jugoslávie.

Rozpad manželství se podepíše na každém z manželů, ale nejvíce se dotkne těch, kteří na něm ve většině případů nenesou sebemenší vinu – děti, a to jakéhokoliv věku. Nejvíce se ovšem dotkne dětí předškolních a školních let, protože rodinnou situaci více vnímají a dokonce si rozpad manželství svých rodičů mohou klást za vinu, ale může zanechat nějaké následky i na kojencích nebo dokonce na dospělých lidech.

Rozvod je pro děti bolestným zásahem do jejich současného a v mnoha případech i budoucího života. V průměru rozvod postihuje hlavně manželství, která netrvají ani deset let. Lze tedy předpokládat, že se bude týkat dětí v poměrně nízkém věku. Ať už chceme nebo ne, tak se tato problematika stává čím dál častější a právě z toho důvodu jsem si toto téma vybrala.

Rozvod potkal v mém okolí mnoho přátel a rodin. A i když jsem já měla to štěstí a vyrostla jsem v úplné rodině, tak bych na tento problém chtěla poukázat. Ráda bych se zaměřila na ty, kterých se rozvod dotkne nejvíce, a to na děti. Vzhledem k tomu, že dle statistik rozvod postihne devět z deseti dětí, tak bych chtěla poukázat na to, jak jim lze rozvod ulehčit a zmírnit jeho negativní následky, které to na většině z nich zanechá. A také, že je možné dětem pomoci, aby se s rozvodem lépe vyrovnali. Dále bych se ráda zaměřila na děti, svěřené do péče matky, protože k tomu po rozhodnutí soudu dochází nejčastěji – až v 90 % případů, ale také bych nerada opomenula děti, které jsou svěřeny do péče otce a do společné péče obou rodičů.

1. ROZVOD V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice v současnosti existují dva druhy rozvodu – tzv. „Smluvený“ rozvod a „klasický“ rozvod. O smluvený rozvod se jedná v tom případě, kdy se manželé shodnou jak na rozvodu, tak i na vypořádání majetku, bydlení, péči o děti a dalších potřebných záležitostech. Oba druhy rozvodu jsou řešeny soudem, ale u „smluveného“ rozvodu soud příčinu rozpadu manželství nezkoumá, jestliže jsou splněny všechny podmínky stanovené zákonem:

Manželství trvalo alespoň jeden rok a manželé spolu minimálně šest měsíců nežijí. Dále je třeba, aby oba manželé s rozvodem souhlasili a soudu předložili písemné smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů po rozvodu a pokud mají manželé nezletilé dítě, tak také rozhodnutí opatrovnického soudu o schválení dohody rodičů.

Bohužel častěji se vyskytuje skutečnost, že se rozvádějící se manželé neshodnou, a tak musí dojít ke „klasickému“ rozvodu, který je také právem označován jako „sporný“. Hlavním důvodem tohoto rozvodu bývá situace, kdy jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí. Může se také ale stát, že se manželé nedohodnou o nezletilých dětech, nebo soud jejich dohodu neschválí anebo se nedohodnou o vypořádání majetku a bydlení po rozvodu. Jedná se tedy o poměrně problematické řešení situace, jak pro děti, tak pro rodiče.

Tento rozvod probíhá velmi nepříjemně a jeho trvání je spíše dlouhé. Soudní přelíčení probíhá za účasti svědků. Řeší se úprava výchovy dětí, bydlení a majetkové uspořádání a dále je řešeno výživné. Nastává také situace, že se před soud dostaví děti, pokud již mají dostatečný věk a musí odpovídat na pro ně nesmyslné otázky, jako „s kým chtějí být“ a tak podobně. Soud nakonec po přezkoumání situace v rodině rozhodne, jestli bude dítě vloženo do výhradní péče matky, otce anebo do střídavé péče.

Jak už bylo řečeno, tento způsob rozvodu je velmi psychicky náročný pro všechny zúčastněné, zejména pro děti. Je tedy nejvhodnější pro všechny, aby se spolu manželé pokusili domluvit na „smluveném“ rozvodu a ulehčit tak už tuto nepříjemnou zkušenost svým dětem, na které může mít „sporný“ rozvod velmi negativní vliv, a který v nich zanechá negativní zážitky i do budoucího života.

2. DŮVODY K ROZVODU

„ V některých případech není ani možné, ani účelné udržet manželství jako svazek, který by trvale uspokojoval potřeby obou partnerů. Jeden z manželů nebo oba manželé se rozhodnou k rozvodu, nebo je rozvod objektivně žádoucí, protože manželství neplní své funkce.“¹

Existuje mnoho manželských problémů, které vedou k rozchodu a velkou část iniciují ženy. Spousta z nich se k tomuto kroku odhodlá až po opakovaném pokusu o usmíření, i když pro ně rozvod znamená jak zhoršení finanční situace, tak i přebrání větší zodpovědnosti za výchovu a spokojený život dětí. Také nebudou mít snadné začít nový vztah. *„Pokud žena neměla již před rozvodem vážný mimomanželský vztah s perspektivou sňatku, mívá zpravidla, vzhledem k věku a dětem, menší naději na to, že si najde atraktivního partnera. Pro rozvedené muže, i přes jejich znevýhodnění alimentačními povinnostmi, je v tomto směru situace příznivější.“²*

Jedním z častých důvodů k rozvodu je změna společenského postavení žen. Ženy už nejsou tolik podřízeny manželům, jako tomu bylo v minulosti a jejich hlavní činností už nejsou jen děti a dům. Vyžadují v manželství větší rovnoprávnost a s manželem se o domácí práce a výchovu dětí snaží dělit. Mají své zaměstnání a některé z nich si také chtějí budovat kariéru.

Manželství ovšem také neprospívá skutečnost, že rozvod už není společností tolik odsuzován jako dříve. Ukončit manželství je oproti minulosti poměrně snadné a není to tak komplikované. Pokud se tedy ve vztahu vyskytne nějaký vážnější problém, tak ho manželé řeší častěji právě rozvodem. Jako důvod k rozvodu může být považována i „vzdálenost“ mezi manželi, kdy jeden z partnerů cítí, že druhý o něj už nestojí tolik jako dříve, že nemají společné koníčky, nekomunikují spolu o důležitých věcech a má pocit, že druhým manželem není oceněn tak, jak by měl být. Na druhé straně může být problémem přílišná blízkost, kdy se manželům zdá jejich vztah moc těsný, chybí jim určitá volnost a touží po samostatných aktivitách. V tomto vztahu může být manželství vnímáno jako past a to jejich vzájemnému vztahu rozhodně také neprospěje.

---

¹ KRATOCHVÍL, Stanislav: *Manželská terapie*. Praha: Portál, s. r. o. 2006, s. 200

² KRATOCHVÍL, Stanislav: *Manželská terapie*. Praha: Portál, s. r. o. 2006, s. 206

Dalším problémem ve vztahu se mohou stát odlišnosti mezi partnery, kdy se jeden z partnerů chce například usadit a druhý touží po užívání si života, jako tomu bylo před svatbou. Nebo se jeden zajímá o přítomnost a druhý chce plánovat budoucnost. Dalším zdrojem potíží se mohou stát rozdílná očekávání mezi partnery, kdy žena od svého muže čeká více, nebo jiné reakce než ty, který jí muž nabízí a naopak.

Počátky rodičovství mohou mít na rozpad manželství také vliv, protože narození prvního dítěte se řadí mezi nejvýraznější změny, jaké vztah ať už kladně nebo záporně zasáhnou. Muže často velmi zasáhne zvýšená odpovědnost, která s narozením dítěte přichází. Obtížně se vyrovnává se zvýšeným napětím a může se u něj vyskytnout žárlivost, zejména pokud jeho žena dítěti věnuje veškerou pozornost, kterou dříve věnovala jemu. Pro mnoho párů je toto obtížné období a často se stává, že manžel od rodiny nakonec odchází.

Existují ovšem i další potíže, které vedou k rozvodu. Je to například nepřijatelné chování druhého partnera, kterého si před svatbou jeden z manželů nevyšiml, nebo osobnost druhého partnera, jeho závislost například na alkoholu nebo drogách. Nebo samozřejmě také neuspokojivý sexuální vztah a nevěra.

Je všeobecně známo, že důležitým faktorem pro dobrý vztah mezi manželi je komunikace. Je podstatné nebát se říci svůj názor, nebo přijmout názor druhého manžela a samozřejmě také umět přistoupit na kompromisy, které jsou ve vztahu téměř nutností. Manželství, ve kterém komunikace nefunguje, se často blíží k rozpadu. A je tedy nutné vyhledat pomoc.

Jedním z důvodů k rozvodu se ale také stává tzv. vyčerpání vztahu, což je v době, kdy jsou už děti dospělé a manželům, kteří jsou spolu v té době až dvě desítky let, se nedaří najít nový program. Neshody, které byly ve vztahu tlumeny péčí o děti, vyplouvají na povrch a manželé se s nimi nemohou smířit.

Velmi častým důvodem k rozvodu jsou mimo jiné také manželské krize, které manželé buď ustojí, či nikoliv. Kratochvíl (2006, str. 133)³ popisuje dvě krizová období. „*První vývojová krize se objevuje mezi třetím a sedmým rokem trvání manželství a trvá v příznivém případě asi jeden rok. V jejím vzniku se uplatňují již zmíněné faktory úbytku romantičnosti a nepříjemně pocíťovaného kontrastu chování partnera v období zamilovanosti s chováním*

---

³ KRATOCHVÍL, Stanislav: *Manželská terapie*. Praha: Portál, s. r. o. 2006. s. 133

současným, růst počtu situací, v nichž manželé mají odlišné názory a nedovedou se shodnout, častější projevování negativních emocí, které jeden přenáší na druhého, napětí, které vzniká z častého styku dvou lidí.“ Dochází k častým rozporům mezi partnery, stupňují se hádky a výčitky. Velmi často se také manželé potýkají s tím, že musí řešit praktické problémy a například výchovu dětí, jak již bylo zmíněno.

„Druhá vývojová krize se objevuje mezi 17-25 lety manželství. Je méně hluboká. Může trvat rovněž rok nebo několik let. Na jejím vzniku se uplatňuje přibližování involučního věku se zvýšenou citlivostí, obavami, objevováním se různých somatických potíží, osamostatňování se a odchod dětí, po nichž vzniká v rodině určitá prázdnota, zesilující se závislost ženy, má-li pocit, že stárne rychleji než muž, a častá tendence muže ještě k nějakému „užití“ v erotice a sexu mimo manželství, „než bude pozdě“.⁴V tomto období by manželé společný čas měli trávit například cestováním a poznáváním nových míst, což by jim pomohlo především v tom, aby se tolik neutápěli ve svých pocitech.

---

⁴ KRATOCHVÍL, Stanislav: *Manželská terapie*. Praha: Portál, s. r. o. 2006. s. 134

3. ROZHODNUTÍ O ROZVODU

Mezi první známky krize vztahu se řadí časté hádky mezi manželi, vyhýbání se jeden druhému, omezení sexu a tak podobně. I když se snaží vztah urovnat například tím, že jezdí na společné dovolené, vyhledávají odbornou pomoc, dochází na manželskou terapii, tak ne vždy se jim to podaří a rozhodnou se tedy k rozvodu samotnému. Podle platné právní úpravy v České republice, může žádost o rozvod podat jen jeden z manželů, nebo se mohou dohodnout společně a podat tzv. souhlasný rozvod. Pokud se ovšem manželé na souhlasném rozvodu nedohodnou a nejsou schopni se sami nějak domluvit, čeká je v několika stádiích řešení výchovy dětí, styku rodiče s dětmi, majetku, výživného atd. Pokud jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí a nebyl na něj připraven, může rozvod představovat velké trauma.

Do manželství oba partneři vstupují s představami o šťastném rodinném životě, a proto se s následným rozvodem špatně vyrovnávají. Rozvodové období pro oba manžele není vůbec snadné, takže se někteří pokusí i vyhledat odbornou pomoc. „ *Terapeut pomáhá rozvádějícím se manželům, aby dokázali zvládnout svoje emoce a aby vyřešili konkrétní problémy spojené s rozvodem kooperativně, co nejvhodněji pro obě strany, a především s maximálním ohledem na děti.*“⁵ Je známo, že rozvod má pro děti špatné důsledky, ale není pravda, že tyto důsledky nelze zmírnit. „ *Terapeut systematicky vede manžele k tomu, aby dětem usnadnili přechod do nové situace: aby si dítě mohlo zachovat citový vztah i úctu k oběma rodičům, neztrácelo pocit bezpečí a postupně překonalo přirozený smutek.*“⁶ Je tedy výhodou, pokud se terapeut vyzná i v problematice dětské psychoterapie.

Vše ovšem závisí na tom, jak se s rozvodem vyrovnají rodiče a na tom, jaký je jejich vztah po rozvodu. Pokud se z rozvodu rychle vzpamatují a na první místo zařadí pocity dětí, tak to dětem jen prospěje. Nejvíce ovšem záleží na jejich vzájemném vztahu a průběhu rozvodu. Jestliže to bylo jejich společné rozhodnutí, tak většinou všechno probíhá v klidu a pro děti je to nejlepší řešení.

Bohužel více dochází k situacím, kdy se jeden z manželů rozvést nechce a velmi obtížně se smiřuje se situací, která nastala. Prožívá pocity ukřivdění, zrady, vzteku a smutku a těžko se s tím vyrovnává. Mnohdy se rozvod přirovnává k traumatu, které člověk

---

⁵ KRATOCHVÍL, Stanislav: *Manželská terapie*. Praha: Portál, s. r. o. 2006, s. 205

⁶ KRATOCHVÍL, Stanislav: *Manželská terapie*. Praha: Portál, s. r. o. 2006, s. 205

prožívá po smrti blízké osoby. Tato situace je ale poněkud obtížnější, protože na rozdíl od mrtvého rozvedený partner stále žije. Zvládnout všechny tyto pocity je velmi těžké a vše se promítá do života dítěte, které jen těžko chápe, že je to zcela běžná reakce a dokonce si smutek rodiče může klást za vinu.

Potlačovat smutek v sobě není pro děti nejlepší řešení, protože pokud dítě uvidí, jak maminka tajně pláče, nejspíš jeho reakce bude ta, že bude také tajně plakat a smutek v sobě skrývat, což pro něj může být ještě více frustrující. Také ale záleží na vztahu, který dítě k rodiči má a na jeho důvěře k němu. Rodiče by si chování svých dětí během rozvodu měli více všimnout, protože i když se zdá, že je vše v pořádku, tak to tak být nemusí. Dítě cítí, že se něco ve vztahu rodičů děje, i když sami rodiče s ním o tom zatím nemluvili. Tyto jeho pocity se mohou projevit tak, že dítě bude mít problémy jak ve škole, tak i doma. Může být pro něj složité o tom s jedním nebo druhým rodičem mluvit, svěřit se. Proto je potřeba i uvažovat například o zkušeném rodinném nebo dětském terapeutovi. Pro dítě není dobré, když jeho obavy zůstávají uvězněné v jeho nitru.

3.1 Jak dětem říci o rozvodu

Děti velmi často propadají fantaziím, nevyjímaje období rozpadu manželství jejich rodičů. Často propadají snění o tom, že je u nich doma vše v pořádku a že se stane zázrak a jejich rodiče se zase budou mít rádi. Tímto únikem do jejich krásného světa, kde jsou spolu rodiče šťastní, milují se a vše je krásné jako dříve se brání přijmout pravou skutečnost, která před nimi v tuto chvíli nastala. Není špatné dětem jejich sny ponechat, protože jim pomáhají překonat nelehké období, ale neměly by dítě odvádět až příliš daleko od reality. Proto by se jim mělo, pro ně příhodným způsobem, vysvětlit co se v rodině stalo.

Tím, že rodiče budou předstírat, že je vše v pořádku, budou umocňovat dětské fantazie. Potom hrozí, že se dítě z krásných snů probudí do kruté reality, když je mu oznámeno, že se jeho rodiče rozvedou a už spolu nebudou dále žít jako doposud.

Téměř žádný rodič netouží po tom své dítě rozrušit, ale říct mu o rozvodu je nevyhnutelné. Musí dítěti povědět, že odchází od rodiny, nebo že se s druhým rodičem rozchází. To, jakým způsobem tuto skutečnost dítěti sdělí, může být klíčové v tom, jak dítě rozvod přijme a jak se s ním samo vyrovná. Existuje spousta možností a je dobré tento krok dobře promyslet. Záleží i na tom, kdy a kde dítěti zprávu o rozchodu rodiče řeknou. Měli by s dítětem jednat klidně a uvolněně a odpovědět mu pokud možno na všechny otázky.

Ideální pro děti je, když za nimi oba rodiče přijdou a snaží se s nimi rozumně promluvit a vše jim vysvětlit. Je důležité, dát dětem najevo, že i když se maminka s tatínkem nemají rádi tolik jako dřív, na jejich vztahu k dětem se nic nezmění. Že stále zůstanou jejich milujícími rodiči. Měli by jim ukázat, že jim na dětech vždycky moc záleželo a záležet bude a že tu pro ně budou oba pořád. Také je podstatné děti ujistit o tom, že na rozvodu nenesou žádnou vinu. I když budou děti sklíčené a smutné, vyrovnají se s rozchodem svých rodičů lépe, protože tu pro ně nebude ta spousta nezodpovězených otázek, jako pro děti, kterým to například zničehonic oznámí rodič, který po hádce rozzuřeně balí věci a odchází.

3.2 Postavení dítěte po rozvodu

Pro děti z rozvedených rodin, kterých se rozvod negativně dotkl, obecně platí, že ve srovnání s dětmi vyrůstajícími v úplných rodinách se u nich vyskytuje více poruch chování, menší sebevědomí, problémy ve škole a celkově větší množství problémů s fungováním ve společnosti. Rozvod rodičů je pro děti velmi obtížný, ale ještě více problémový je pro děti, které buď byly svědky přímého napadení jednoho rodiče druhým, nebo ty, které jsou aktivně popouzeny jedním rodičem proti druhému.

Každé dítě má v průběhu rozvodu a po rozvodu rodičů různé postavení. Může být dokonce využito jako nástroj pomsty jednoho z partnerů proti druhému. Dochází k tomu, že dítě neustále poslouchá nadávky na druhého rodiče, ať už rozvod vyplynul z jeho iniciativy či nikoliv. Rodič, který má dítě v péči mu zakazuje styky s druhým rodičem s pohrůzkou trestu, ať už tělesného nebo jiného, pokud jej neposlechne. Toto jednání může u dítěte vést až k nespavosti, pláči a někdy i k psychosomatickým problémům, jako je například koktavost nebo pomočování.

Dítě se také ale může stát prostředníkem. *„Bývalý manžel a bývalá manželka spolu nekomunikují, posílají si zprávy přes dítě. Dítě např. vyřizuje otcí, za nímž přijde jednou za dva týdny, jak matka hodnotí jejich minulý kontakt, a předává také instrukce týkající se aktuální schůzky (doporučení kam má jít, co jíst, koho je možné vzít s sebou a koho ne...). Nebo je naopak dítě během kontaktu s otcem, který s ním nebydlí, vyslýcháno s průhledným záměrem zjistit, co se doma děje, s kým se matka stýká apod. Když dítě informace poskytne, vyslechne hodnocení, případně dostane pokyn, co má matce po návratu domů vyřídit. Dítěti je obvykle zpočátku tato role málo příjemná, ale může si na ni zvyknout, může ji začít vyžívat ve*

svůj prospěch.“⁷ Dále rodič, který se s rozvodem nemůže vyrovnat, hledá díky dítěti, důvody ke kontaktu druhého rodiče. Například, když má dítě špatné známky ve škole apod.

Další postavení, které může dítě mít je, že se stává náhradním partnerem pro opuštěného rodiče. Na tom mají také podíl okolnosti, ve kterých se rodič s výhradní péčí nachází. Pokud pracuje na plný pracovní úvazek, může některé rodičovské povinnosti a hlídání mladšího dítěte svěřit do rukou staršího, i když by on sám měl mít nad sebou dohled dospělého. Může také nastat situace, kdy rodič nemá nikoho, komu by se svěřil se svými starostmi, a tak je vypráví dětem. Pro děti to může být velmi těžké, zvláště pro ty menší a to už jen z toho důvodu, že je takto rodič připravuje o bezstarostné dětství. Většina dětí ani není schopna být pro svého rodiče citovou oporou, mohou z toho být sklíčené, nešťastné, napjaté a tyto okolnosti mohou vést k pocitu méněcennosti. Tato situace pak může vést ke konfliktu mezi rodičem a dítětem, dítě se cítí vinné z toho, že neplní rodičovská očekávání, což vede ke snížení jeho sebeúcty a k vzájemné frustraci.

---

⁷ MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana, KODYMOVÁ, Pavla (eds.): *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, s. r. o. 2005. s. 67

4. REAKCE DĚTÍ NA ROZVOD

Jednou z obav, které má dítě rozvádějících se rodičů, je stěhování. Má strach, že se bude muset odstěhovat do nového domu, že bude muset chodit do nové školky nebo školy a že bude muset opustit své kamarády. Z tohoto důvodu je rozvod také velkým zásahem do života dítěte a může negativně ovlivnit jeho sebevědomí. Pokud to situace dovolí, je tedy vhodné, zachovat dítěti stejné prostředí, na které bylo doposud zvyklé.

Další chybou, které se mohou rodiče dopustit je rozdělení sourozenců. I když to tak občas nevypadá, tak děti na sobě většinou velmi lpějí a jejich vzájemná podpora jim může v přijetí rozvodu hodně pomoci. Pokud se už pro toto uspořádání rodiče rozhodnou, je důležité se o tom poradit s dětmi, aby nedošlo k situaci, kdy si jedno dítě bude připadat nechtěné nebo odstrčené.

V době rozchodu rodičů se u dětí mohou vyskytovat velmi proměnlivé reakce, kdy se například chvíli smějí, pak z ničeho nic začnou plakat a nakonec mají z nenadání vztek. Pro rodiče je pak velmi obtížné jim porozumět. Většina dětí se z toho vzpamatuje, ale u každého z nich to trvá různě dlouhou dobu. Hodně jim pomůže skutečnost, že se mezi rodiči utišily časté hádky a nepřátelství.

Dívky se s rozvodem rodičů vyrovnávají poněkud snadněji než chlapci, k čemuž dochází především z toho důvodu, že jsou většinou svěřeny do péče matky, ve které se svým způsobem vzhlíží a od které se jim dostane více soucitného chování, cítí-li se smutně. U chlapců dochází spíše k tomu řešení, že jsou svěřeni do péče otce, který pro ně nemá tolik pochopení jako matka a nedokáže jim být většinou takovou oporou, kterou oni potřebují. Zůstávají dlouho v práci a od chlapce očekávají, že se postará o domácnost a připraví jídlo, na což chlapec nebyl ve společném soužití s matkou zvyklý. Může také dojít k situaci, kdy je otec stále naštvaný na matku a může se o ní před synem nehezky vyjadřovat, což chlapci ve vyrovnávání se s rozvodem také moc nepomáhá.

Velmi často se u dětí vyskytuje také obava, zda budou vycházet s maminičím novým partnerem, nebo tatínkovou novou partnerkou. Děsí je představa, že v novém vztahu některého z rodičů budou překážet, nebo že je nový partner nebude chtít a že se mu nebudou líbit. I proto je pro ně tedy nutné vídat se i s druhým rodičem. Nebudou se pak cítit nechtěné.

4.1 Dětské způsoby vyrovnávání se s rozvodem

Existuje široká škála způsobů, jak se děti s rozchodem rodičů vyrovnávají. Navenek to ovšem může působit tak, že jsou nezvladatelní, agresivní, že neposlouchají a jsou například i zlomyslní k ostatním dětem. Někdy se u nich mohou projevit psychosomatické problémy, jako je například nespavost a bolest hlavy. U dívek může docházet k poruše příjmu potravy, chlapci svůj smutek dávají najevo spíše agresí k ostatním a vysoce aktivním chováním. Pro rodiče je velmi obtížné tyto způsoby rozpoznat a mnohdy ani netuší, že je to důsledek právě jejich rozvodu. Na zprávu o rozchodu rodičů mohou děti také reagovat jako na smrt blízké osoby nebo na jinou traumatizující záležitost.

Rozvodovou situaci prožívají děti odlišného pohlaví a v různém věku jinak. Všichni však pociťují stejné emoce a to smutek. Děti, které jsou staré jen několik měsíců, napodobují emoce rodičů, takže pokud se na ně maminka směje, smějí se také, ovšem pokud se rodiče hádají a na tvářích jim je znát napětí a smutek, cítí děti to samé. U dětí do dvou let věku se dá předpokládat, že svůj smutek budou projevovat nespavostí, plačtivostí, nechutenstvím a podrážděností. Dítě předškolního věku už dobře vnímá, pokud chybí jeden z rodičů a může si to už částečně klást i za vinu. Rozpad rodiny je v tomto případě „... *silným zásahem do světa dítěte, který byl považován za bezpečný a jistý také proto, že jej dítě chápalo jako trvalý.*“⁸.

Tyto děti začnou být úzkostnější a mohou se u nich vyskytnout psychosomatické potíže, podrážděnost, zlost nebo se mohou upnout k jednomu rodiči ze strachu, aby je také neopustil. Vymáhají si více pozornosti a náklonnosti od rodičů, protože rozvodem u nich dochází ke ztrátě pocitu bezpečí. „*Dětskému způsobu prožívání a uvažování odpovídá i naivita navrhovaných řešení. Předškolní děti si představují, že stačí, aby se otec vrátil, a pak by, dle jejich názoru, bylo zase všechno v pořádku. Protože považují za základ řešení fyzický návrat ztraceného rodiče, jeví se jim možnost pozitivního výsledku nerealisticky vysoká. Neberou v úvahu fakt narušeného vztahu mezi rodiči, protože ony samy k otci obvykle nic špatného necítí. Navíc si nedávají odchod otce do souvislosti s hádkami mezi rodiči, i když byly opakovaně jejich svědky. Rozdíl mezi jejich představou a skutečností bývá značný, a proto dochází ke zklamání.*“⁹

---

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie: *Vývojová psychologie I.* Praha: Nakladatelství Karolinum. 2005, s. 209

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie: *Vývojová psychologie I.* Praha: Nakladatelství Karolinum. 2005, s. 210

Děti předškolního věku jsou nastalou situací velmi zmatené a rozčilené, ale jejich reakce mohou být poměrně snadno přehlednuty, protože dítě své pocity neumí dost zřetelně formulovat. Vrací se k mladšímu věku, kdy byl pro ně život jednodušší a lépe pochopitelný, začínají si například dumlat palec nebo se u nich může vyskytnout noční pomočování.

U dětí mladšího školního věku zastávají někteří lidé názor, že jsou rozpadem manželství rodičů zasaženy více, než ostatní věkové skupiny. Ztrácejí jistotu, kterou pro ně rodinné zázemí představovalo. Rozpadá se jim to, co pro ně bylo samozřejmé, a začnou si uvědomovat, že nic není jisté, což v nich vyvolá pocit ohrožení. Rodiče jim to svým chováním většinou ani neulehčí, protože jsou zahlceni svými vlastními problémy. Jejich chování se před rozvodem často mění. Jsou stresovaní, podráždění, depresivní a k dětem méně vřelí.

Děti uvnitř sebe cítí prázdnotu a mohou se vrátit na nižší věkovou úroveň a například tím, že si začnou cucat palec. Jejich dětské fantazie je postupně začínají opouštět. V jednu chvíli mohou věřit, že se jejich druhý rodič vrátí hned, jak to půjde a v druhou si uvědomí, že už to asi nikdy nebude takové, jako dříve.

Některé děti mladšího školního věku mohou mít ve škole potíže, protože se více zaobírají domácími problémy, jiné zase mohou školu chápat jako únik před domácím stresovým prostředím, kdy jim škola pomáhá přestat myslet na jejich starosti. I když se tyto děti projevují agresivně, buší kolem sebe a ubližují svým spolužákům, nebo ze sebe ve škole dělají „třídního šaška“, vždy jde převážně o to, že truchlí nad ztrátou úplné rodiny. Chlapcům chybí otec, a těžko se vyrovnávají se skutečností, že není na blízku, aby je pochválil za různé úkony anebo aby se nějaké činnosti zúčastnil. Děti se s tím, že jim jeden rodič chybí, těžko vyrovnávají. Často tedy pláčou a touží po nepřítomném rodiči.

Ani pro dospívající mládež není rozvod rodičů snadnou situací a jsou velmi rizikovou skupinou. „*Dospívající lidé jsou velmi zranitelní, protože se rmoutí stejně jako děti, ale současně už začínají chápat svět dospělých, neboť se sami považují za dospělé. Obávají se také, zda dokážou v budoucnosti navázat důvěrné vztahy a zda budou někdy šťastní.*“¹⁰ Dospívající děti mohou svá trápení řešit sebepoškozováním, nechutenstvím nebo ještě škodlivějšími způsoby. Mají pocit, že jsou jiní než jejich dospívající spolužáci. Je možné, že

---

¹⁰ SMITH, Heather: *Děti a rozvod*. Praha: Portál, s. r. o. 2004, s. 45

dívky budou reagovat klidněji než stejně staří chlapci. Přesto se ale cítí ublížené a zmatené. A pokud je opustil otec, může se vyskytnout situace, že začnou nenávidět všechny muže. Většina dětí se také bojí nových partnerů svých rodičů, nebo i jejich dětí. Dochází k prudkému poklesu jejich sebevědomí a mohou se zhoršit jejich studijní výsledky, díky obtížím se soustředěním, které z nelehké situace, ve které se ocitly, mohou také vyvstat.

4.2 Emoce dětí při rozvodu

Každé dítě, kterému se rozvádějí rodiče, prožívá spoustu emocí a mezi ty nejčastější patří hněv a smutek. Velké množství dětí má především rozporuplné pocity, mají na jednu stranu vztek a jsou rozzlobené na rodiče, který je opustil a na druhou stranu si přejí tohoto rodiče vidět a být jím milovány. I když se od nich dozvíme, že tatínka nenávidí, protože od nich odešel, tak stále například smutně sedávají u okna, a čekají, až přijede. Malé dítě je rozvodem velmi zmatené a nedokáže přesně vyjádřit, co cítí, ať už z toho důvodu, že nemá dostatečnou slovní zásobu, nebo pro to, že není tolik zvyklé vyjadřovat své pocity slovy. Má zmatek v tom, co cítí. Může se stát, že pociťuje nenávist k mamince, protože tatínka nechala odejít a vzápětí se může stát, že se jeho pocity změní a začne považovat tatínka za špatného člověka.

Velmi často se také stává, že dítě rozvod popírá. Nemůže uvěřit, že by se věc, které se tolik bálo, mohla stát skutečností. Věří, že se rodiče zase udobří a budou opět spolu. Doufá, že až přijde ze školy, tatínek bude doma a vše bude tak, jako dřív. Tato naděje, kterou v sobě dítě ukrývá, může trvat i přes to, že rodiče už mají nový vztah, několik let.

Dalším pocitem, se kterým se dítě musí vyrovnat, je pocit ztráty. Nejen že u dítěte nastane omezení styku s druhým rodičem a někdy i některými členy rodiny, ale může také dojít k tomu, že přijde o dům, kde vyrůstalo, o školu a své kamarády a některé své koníčky. Pocit ztráty, který dítě pociťuje, dává najevo tím, že je smutné, pláče a návaly smutku, které ho takřka pohltí, mu brání v tom, aby myslelo na cokoli jiného. Pro dítě je v tomto jeho nelehkém období důležité, aby bylo pochopeno a aby s ním někdo jeho smutek sdílel, jinak bude propadat pocit osamělosti. *„Jakmile po čase poleví touha po nepřítomném rodiči, v pocitech dítěte přestane převažovat smutek, obnoví se sebedůvěra, dítě se znovu začne radovat z oblíbených činností a začne znovu růst. Celý proces se pravděpodobně urychlí, pokud dítě může dát najevo smutek ve chvíli, kdy ho prožívá, a pokud si rodina uvědomuje, že ke zotavení je zapotřebí čas. V některých rodinách je nepřijatelné vyjadřovat smutek a mnozí*

*lidé, zejména otcové, se domnívají, že pláč je u chlapců známkou slabosti.*¹¹ Je důležité, vyslechnout pocity dětí a ukázat jim, že na jejich smutek nejsou samy.

Díky rozvodu rodičů se u dětí mohou také vyskytnout deprese. Cítí se osaměle, opuštěně a mají nízké sebevědomí. Tyto děti ztratily radost ze života, trpí nechutenstvím a celkově všechno jim připadá špatné. Ve škole a před spolužáky působí ustrašeně, ostatní děti se jim vyhýbají a není s nimi legrace. Je podstatné, aby tu pro ně byli chápaví rodiče a aby se děti cítily dobře a milovány. U dětí mladšího školního věku, může díky depresím dojít i k sebevražedným sklonům, kdy zastávají názor, že pokud se jim něco stane, nebo pokud zemrou, tak toho rodič bude litovat a bude trpět stejně tak, jako trpí ony.

Jednou z emocí, kterou může dítě před i po rozvodu pociťovat, je také vztek. Má vztek především na rodiče, protože už nějakou dobu nenaplňovali jeho potřeby. Nedostávalo se mu lásky a zájmu ze strany rodičů, myslelo si, že o něj nikdo nestojí a svůj smutek a zoufalství dávalo najevo právě vztekem. Nepřátelské pocity může pociťovat například vůči otcově přítelkyni, protože otce odvedla od rodiny, ale mohou se také obrátit proti matce, protože nejspíš udělala něco špatného, když tatínek odešel. Málokdy se nepřátelství projeví proti tomu rodiči, se kterým se dítě vidá málo, protože mu chvíle s ním jsou vzácnější a bojí se, že by se s ním už onen rodič nechtěl vidat, kdyby mu dalo najevo, že se na něj zlobí.

Další způsob, jak může dítě svůj vztek ventilovat, jsou například kamarádi a spolužáci ve třídě. Je možné, že se dítě uchýlí až k šikaně ostatních dětí. Děti svůj vztek dávají najevo také tím, že si koušou nehty, křičí, nadávají, rozbíjejí věci, vytrhávají si vlasy, tlučou kolem sebe a podobně.

Poměrně často se stává, že si dítě rozchod rodičů klade za vinu, takže další emocí, která se u dítěte projevuje je pocit viny. Děti jsou přesvědčené, že rozchod rodičů zavinily, nebo že mu alespoň měly zabránit. Bohužel většinou i u jednoho z rodičů se vyskytuje pocit viny a pak je pro ně velmi obtížné dítěti pomoci a poradit, nebo si ani tísně, kterou dítě prožívá, nevšimnou. Není výjimkou, když si rodiče myslí, že pokud oni zavrhnou dítě, tak dítě zavrhne je. Většinou to tak ale není. Děti vyrůstají s touhou, aby je i rodič, se kterým nežijí, miloval a aby jim dal najevo, že jsou pro něj velice důležité. Až příliš často jsou ale zklamávány.

---

¹¹ SMITH, Heather: *Děti a rozvod*. Praha: Portál, s. r. o. 2004, s. 50

Dítě může také prožívat řadu dalších emocí, jako je úzkost, strach, zmatek a závist, ale také naděje a úleva. Úzkost, strach i zmatek jsou velmi časté emoce, které se projevují jak během rozvodu, tak i v budoucnosti. Dítě je zmatené nastalou situací, bojí se o to, jak se s rozvodem rodiče vyrovnají, a jak ony samy budou vycházet s novou přítelkyní nebo přítelem svých rodičů. Také mají strach o sebe. Bojí se o to, jestli je rodiče nezavrhnou, jestli na ně nezapomenou a v případech, kdy je mezi rodiči nepřátelský vztah mají strach o to, jestli tatínek neublíží mamince, nebo jestli například nebudou násilím odvedeny ze školy.

Co se týče závisti, tak je někdy až velice těžké, aby se dítě tomuto pocitu ubránilo. Když kolem sebe chlapci vidí kamarády, jak je jejich tatínkové berou na fotbal a dívky vidí maminky svých kamarádek spíše jako přítelkyně, které si s nimi povídají a hrají, není to pro ně snadné. Závidí jim úplnou rodinu, kdy všichni společně jezdí na prázdniny a tráví spolu volný čas.

Úleva přichází v některých případech spíše až později. V době, kdy se dítě s danou situací začíná pomalu smiřovat a vidí, že rozvod byl pro rodiče nejlepším řešením. Už se spolu tolik nehádají a vycházejí spolu lépe. Proto je pro dítě lepší, když v sobě neuchovává naději, že se k sobě rodiče vrátí, ale přijme rozvod jako trvalý a začne se s ním postupně smiřovat.

5. ROZHODOVÁNÍ O DĚTECH

Nejvhodnějším řešením pro dítě je, když je všechno úsilí zaměřené na to, aby byly vypracovány optimální podmínky pro vzájemné porozvodové kontakty a ne na to, aby byl jeden z rodičů ze styku s dítětem naprosto vyloučen, jak se tomu v mnoha případech bohužel stává. Nejlepší situací je, když je navázáno na rodinný vztah, na který bylo dítě doposud zvyklé. I když se manželství rozpadlo, je podstatné, aby rodičovství pokračovalo a rodinné vztahy k dítěti byly zachovány.

„ Před rozvodem manželství musí být v opatrovnickém řízení rozhodnuto o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Pokud spolu i za trvání manželství rodiče nežijí, lze upravit poměry k nezletilým dětem i za trvání manželství. Jde o rozhodnutí, komu bude nezletilé dítě svěřeno do výchovy (popřípadě bude-li stanovena střídavá, nebo společná výchova), jak bude přispíváno na výživu nezletilého, popřípadě jak bude stanoven styk s dětmi tomu z rodičů, kterému nebyly svěřeny do výchovy. Rozhodnout musí vždy soud. Řízení může být zahájeno na návrh jednoho z rodičů nebo i bez návrhu.“¹²

Pokud se rodiče dokážou o těchto podmínkách dohodnout a soud jejich dohodu schválí, tak je to pro ně velmi výhodné. Někdy k této dohodě může pomoci i opatrovník nezletilých dětí, který je jmenován soudem. Většinou se jedná o sociálního pracovníka, který je pověřený obecním úřadem. K této dohodě může manželům také pomoci přispět poradce v manželské poradně, který je buď sociální pracovník, nebo psycholog a tato sociální služba je občanům poskytována zdarma. Jestliže se ale i nadále nedokážou dohodnout, mohou využít i placenou odbornou pomoc, jakou je například psycholog, který poskytuje psychologické poradenství, nebo také sociální pracovník.

Podle Úmluvy o právech dítěte z počátku devadesátých let je dítěti poskytována možnost, aby mohlo vyjádřit svůj vlastní názor a aby tedy bylo slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se ho dotýká. Je důležité, aby se jednalo o dítě, které je již schopno formulovat své vlastní názory a měla by se těmto názorům věnovat pozornost odpovídající věku a úrovni dítěte. V soudním nebo správním řízení má dítě možnost, aby bylo slyšeno buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce, anebo příslušného orgánu.

---

¹² SMITH, Heather: *Děti a rozvod*. Praha: Portál, s. r. o. 2004. s. 167

„ Podle českého zákona o rodině má dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajícím se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje. “¹³

Na jednu stranu je dobře, pokud má dítě právo se svobodně vyjádřit. Na druhou stranu je na místě otázka, jak je jeho názor objektivní. Dítě většinou neví, co je správné a co ne. Neví, že když ho rodič posílá brzy spát, nebo mu nedovolí sledovat pořad, který pro dítě není vhodný, že to je pro jeho dobro. Neuvědomuje si nevhodnost, nebo i rizikovost svých požadavků, protože není dostatečně zralé, aby to pochopilo. A to není jediné úskalí svobodného vyslechnutí dítěte.

Dalším problémem je to, že jej může jeden z rodičů poměrně lehce zmanipulovat. Začne dítě například rozmazlovat tím, co mu bylo předtím zakazováno, tolerovat mu nevhodné chování a nebude tolik lpět na dodržování jeho povinností, které dříve plnit musel. Rodič, který bude chtít dítě „přetáhnout“ na svoji stranu jej může začít i citově vydírat, nebo jej může tzv. naprogramovat. Stačí vytrvalost druhého rodiče, přesvědčování a nepřítomnost morálních zábran. Díky tomuto jednání s dítětem, může dojít k poškození jeho psychického vývoje. Pro toto „naprogramování“ dítěte se také užívá výraz „*Syndrom zavržení rodiče*“¹⁴, díky kterému je jeden rodič oproti druhému velmi zidealizován. Pokud tedy toto dítě bude vypovídat před soudem, je téměř jisté, pro kterého rodiče se rozhodne.

Díky těmto skutečnostem je vhodné, aby soud přihlédl k tomu, jestli dítě žije s oběma rodiči pohromadě, nebo jen s jedním.

V zákoně č. 94/1998 Sb. se v § 26 uvádí: *„(4) Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti.*

---

¹³ SMITH, Heather: *Děti a rozvod*. Praha: Portál s.r.o. 2004, s. 167

¹⁴ BAKALÁŘ, Eduard a kol. autorů: *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum. 2006. s. 40

Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.

*(5) Soud vždy vezme v úvahu, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní.*¹⁵

Pro soudce je ovšem ale velký problém podle těchto kritérií rozhodnout správně a ve prospěch dítěte. Každý rodič splňuje některá kritéria lépe a některá hůře. Měl by tedy váhu kritérií konzultovat s odborníky na tuto problematiku, a to s psychology.

5.1 Syndrom zavržení rodiče

Syndrom zavržení rodiče poprvé v roce 1985 definoval americký profesor dětské psychiatrie R. A. Gardner, jako diagnostikovatelnou dětskou poruchu. V České republice ovšem zatím neexistuje obecné povědomí o tomto syndromu, i když jiným oblastem týrání dětí je věnováno dostatek pozornosti.

*„ Konflikt mezi bývalými manžely přináší boj o ovlivňování psychiky dítěte skrytým i otevřeným programováním dítěte proti druhému rodiči, omezením přístupu druhého rodiče k dítěti a vyšachováním druhého rodiče ze scény. Nebojuje se o peníze či dům, ale o duši dítěte – bojuje se ovšem zuřivě a nečestně. Programující rodič informuje své okolí zavádějícím způsobem o to přesvědčivěji, že svému zkreslenému pojetí situace věří a skutečné psychologické příčiny svého chování si neuvědomuje.*¹⁶ Programující rodič popouzí dítě proti druhému, zavrhovanému rodiči. Má na něj spoustu nářeků, odsuzuje jej, mluví o něm před dítětem hanlivě. Může se také stát, že bude dítě povzbuzovat, aby druhého rodiče například finančně zneužívalo, a bude bránit všemi možnými způsoby návštěvám zavrhovaného rodiče.

Programující rodič nepřijímá telefonáty od zavrhovaného rodiče, pokud s ním zavrhovaný rodič chce mluvit, navádí děti, aby o jeho přítomnosti lhali, čímž ho učí podvádět a ještě více jej proti zavrhovanému rodiči popuzuje. Dále zavrhovanému rodiči odmítá sdělit

---

¹⁵ Zákon č.210/1998 Sb., o rodině

¹⁶ BAKALÁŘ, Eduard a kol. autorů: *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum. 2006. s. 42

školní výsledky, odmítá chodit na školní akce, pokud tam bude zavrhováný rodič a celkově bojkotuje veškeré snahy zavrhovaného rodiče o bližší kontakt s dítětem.

Může dojít i k tomu, že programující rodič bude s dítětem navštěvovat dětského lékaře, přičemž jej bude přesvědčovat, že vždy, když je dítě se zavrhováním rodičem, vrací se domu nemocné, nachlazené a objevují se u něj některé psychosomatické poruchy. „*Existuje mnoho lékařů a psychologů, kteří v dobré víře chtějí klientovi pomoci, ale přispějí tak k zavržení druhého rodiče. Nesnaží se kontaktovat druhého rodiče a vyslechnout i jeho, pracují jen se subjektivními účelovými informacemi programujícího rodiče, nekriticky je přijímají a bez ověření jejich pravdivosti často vydávají potvrzení, zprávy a nálezy.*“¹⁷ Je pak možné, že před soudem budou vypovídat proti někomu, koho nikdy neviděli a ani jej nevyslechli.

Programujícímu rodiči jde především o to, aby ublížil svému bývalému partnerovi, a zapomíná na zájmy svého dítěte. Nevidí, že dítě shazováním druhého partnera trpí a je zmatené. Nechce ztratit ale i druhého rodiče, a tak se mu snaží zavděčit. Dítěti se postupem času vstřípí pocit, že jeho zavrhováný rodič je špatný a „vypěstuje“ si k němu až nenávisť. Celoživotně jej to poznamená, naruší se mu tímto sebedůvěra, mohou se u něj vyskytnout poruchy pozornosti.

5.2 Jak lze posílit citový vztah dítěte k rodiči

Citový vztah dítěte k rodiči je velmi podstatný a také je považován za jeden z hlavních faktorů při soudním rozhodnutí, komu bude svěřeno dítě do péče. „*Zkušený posuzovatel je dobře vybaven k tomu, aby zjistil kvalitu a intenzitu takového vztahu, tj. koho má dítě rádo, koho více akceptuje apod. Měl by také umět zjistit, jak rodič umí uspokojovat dětské potřeby. I když jsme všichni byli jednou dětmi, spektrum důležitých dětských potřeb si běžně ani neuvědomujeme. Posuzovatel při takovém šetření může narazit na skryté úskalí v tom, že si dítě vytvoří pevný citový vztah i k rodiči, jehož celkový profil a výchovné předpoklady jsou velmi podprůměrných kvalit.*“¹⁸

---

¹⁷ BAKALÁŘ, Eduard a kol. autorů: *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum. 2006. s. 44

¹⁸ BAKALÁŘ, Eduard a kol. autorů: *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum. 2006. s. 59

Hlubší a pevnější vztah má dítě zpravidla k matce, a to už od narození. Matka je ta, která v sobě dítě nosila, byla s ním spojena pupeční šňůrou, porodila, kojila jej a došlo tedy k vazbovému chování. Díky intenzivnímu a dlouholetému kontaktu je s dítětem matka více spřízněna nežli otec. Ovšem nic nenasvědčuje tomu, že by to tak mělo být navždy. Může se stát cokoliv a dítě se upne více k otci. Podnětem k tomu může být narození druhého dítěte, kdy se matka již nemůže tolik prvnímu dítěti věnovat, nebo se zaměřuje více na svoji profesní, společenskou nebo politickou kariéru. Mohou u ní také nastat nějaké zdravotní potíže, nebo může „spadnout“ do alkoholové či jiné závislosti.

V tomto případě si nejspíš dítě získá otec. Pokud dítě vidí, že jej má otec rád, věnuje se mu a podporuje jej v jeho činnosti, zatímco ho matka ve větší míře okřikuje a poučuje, bude jej více vyhledávat. Tímto se dokonce i době rozvodu zvyšují otcovi šance na získání dítěte do jeho péče.

Pro prohloubení citového vztahu dítěte k rodiči je velmi důležitá fyzická přítomnost rodiče. Rodiče by tedy měli dbát o pravidelný kontakt s dítětem, protože nepravidelnost a nepředvídatelnost přítomnosti jednoho nebo druhého rodiče vede k oslabení citového pouta k nim. Další, co vztah dítěte k rodiči může prohloubit je zájem ze strany rodičů a posílení sebedůvěry dítěte. Tu mohou posílit několika způsoby, jako je například pochvala nebo povzbuzení. *„Sebedůvěra je součástí sebepojetí. Klady postoj člověka k sobě samému, spojený s příznivým hodnocením svých možností a aktuální výkonnosti. V pedagogických situacích lze sebedůvěru posilovat zadáváním přiměřeně obtížných úkolů, povzbuzováním, pochvalou. Sebedůvěru lze snižovat zadáváním příliš obtížných úkolů, napomínáním, trestáním, zesměšňováním, nespravedlivým hodnocením apod.“*¹⁹ Dítěti lze sebedůvěru posílit také tím, že rodiče budou pozorně poslouchat to, co jim vypráví a nebudou jej přerušovat. Je vhodné dát dítěti najevo zájem o to, o čem si s nimi povídá a také do rozhovoru zahrnout jakékoliv konverzační prvky, kterými dítěti ukážou jejich zájem o dané téma.

Dítě zpravidla upřednostňuje toho rodiče, který o dítě opravdu zajímá a zajímá se také aktivně o jeho vnitřní svět. Nejdůležitější ovšem je, aby to s ním rodič myslel upřímně a také to na něm bylo vidět.

---

¹⁹ BAKALÁŘ, Eduard a kol. autorů: *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum. 2006. s. 64

5.3 Rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče

Děti mohou být po porozvodovém uspořádání svěřeny buď do výhradní péče matky, jak tomu ve většině případů je, nebo do výhradní péče otce a v některých případech do střídavé péče. V současnosti se v médiích hodně hovoří o právech otců, která se zdají být zanedbávána. A to především z toho důvodu, že i když se velmi snaží o to, aby jim bylo svěřeno dítě do péče, soud vyhraje nakonec matka a otec se s dítětem může vídat jen na pravidelných návštěvách, které mu byly stanoveny a v nichž mu také může matka dítěte bránit.

Ve většině případů, přicházejí rodiče k soudu už dohodnutí o tom, s kým bude dítě vyrůstat a kdo jej bude vychovávat. Otec o svěřeni dítěte do péče žádá spíše výjimečně, a pokud už tak učiní, jde převážně o neschopnost matky se o dítě postarat, často doprovázenou alkoholismem nebo jinou závislostí. Jinak otcové o svěřeni dětí do péče žádají minimálně, už jen z toho důvodu, že jsou většinou více zaměstnáni, než právě ženy.

Nejlepší pro dítě je, pokud se rodiče na péči o dítě shodnou. Pokud tomu tak není, dojde k soudnímu sporu, který může dítě snášet velice špatně. Rodiče jsou většinou zaslepení tím, aby dokázali své rodičovské kvality, že si utrpení svého dítěte ani nepovšimnou. U něj se zatím mohou vyskytnout zhoršené výkony ve škole, poruchy spánku a jiné. Dítě je ve velkém napětí a to mu může velmi ublížit. I proto je tedy ideální, pokud rodiče myslí hlavně na dítě a pokusí se spolu co nejlépe domluvit tak, aby bylo vyhověno všem členům rodiny a převážně dětem.

Při rozhodování o svěřeni dítěte do péče by se v úvahu měla brát celá řada faktorů, jako je například věk a pohlaví dítěte, jeho osobnost a dosažitelnost každého z rodičů.

U kojenců v prvním roce života, se tvoří citové pouto k tomu rodiči, který uspokojuje jeho denní potřeby, jako krmení, utěšování, chování, ukládání k spánku a přebalování. Tímto rodičem je ve většině případů právě matka, a dítě si k ní vypěstuje důvěru. Dle odborníků je pro kojence tedy lepší, aby zůstal po rozvodu u maminky, pokud převzala hlavní odpovědnost v péči o něj i v době před rozvodem. To ovšem ale neznamená, aby byl otec z kontaktu s dítětem vyloučen. I on je pro něj velice důležitý a vztah s ním by měl být udržován.

Dítě předškolního věku už není tolik závislé na rodiči, který plní jeho základní potřeby a je pro něj důležitý kontakt s každým z nich. I když snáší lépe i delší časové odloučení,

rodiče by pozorně měli hlídat jeho reakce na porozvodové uspořádání a dle jejich možností je podle potřeby ještě upravit.

Pro děti základních škol, není takový problém se dané situaci přizpůsobit, ale mělo by se hledět na to, aby bylo dítě vychováváno rodičem stejného pohlaví, protože to pro něj může mít lepší důsledky. Pokud takovéto uspořádání není možné a rodičům nevyhovuje ani společná péče, je vhodné dítěti alespoň umožnit, aby trávil co nejvíc času s rodičem stejného pohlaví.

5.3.1 Dítě svěřené do výhradní péče matky

Dle porozvodových statistik vyšlo najevo, že v posledních 15 letech bylo v 90 % případů dítě svěřeno do péče matky. Mnohé z nich se musí potýkat s chudobou a žít v obtížných podmínkách a i přesto se o své děti dobře starají a jsou jim oporou. Je to ale velice nesnadné jak pro matky, tak pro děti. Vzhledem k tomu, že se řadí mezi osaměle žijící rodiče, velmi často se stává, že nemají dostatek prostředků, aby svým dětem dopřály vše, co potřebují a co vyžadují. Nemohou si například dovolit zaplatit nové učebnice, doučování, exkurze a financovat některé ze zájmů svého dítěte.

Matky jsou z tohoto důvodu nešťastné a má to také nepříznivý vliv na jejich duševní i fyzické zdraví. Důsledkem této špatné situace je mnohdy i nízké sebevědomí dětí, protože se nemohou rovnat se svými spolužáky, ale také nedobrý zdravotní stav a psychické problémy. V tomto případě je podstatné, aby matky vyhledaly odbornou pomoc, například sociálního pomocníka, který by dítěti pomohl se s touto pro něj nepříznivou situací vyrovnat.

Emoce, které matky v čase rozvodu pocítují, jsou různé. Někdy jsou rády, že k rozvodu došlo a že vztah skončil, například v případě, kdy už k sobě oba manželé nic necítili, v případě nevěry apod. Tehdy si matka dělá starosti převážně o děti. Opuštěná manželka může vůči svému bývalému muži také pocítovat nenávisť, zlost a mít chuť se pomstít. Touží po tom, ublížit mu tak, jako on ublížil jí. „... i když lze říci, že většina matek si dělá největší starosti o děti. Jakmile ženy připustí, že tentokrát je rozchod definitivní, bývá jejich první reakcí zoufalství nad nesmírným úkolem, který před nimi leží. Ale časem – může to být rok, dva roky i déle – tyto pocity zeslábnou, budoucnost nabývá jasnějších obrysů a ženy se s ní smíří. Posledním pocitem a konci této dlouhé emoční cesty je rostoucí sebedůvěra

a naděje v nový život.“²⁰ Jsou ovšem také případy, kdy se s rozvodem matka jen těžko smiřuje. Stále totiž milují svého bývalého muže a uchovávají v sobě naději, že se vše urovná. Někdy ovšem i samy ženy uznají, že i když svého bývalého muže stále milují, nemohou s ním už žít, například z toho důvodu, že mu už nevěří.

Pro matky je období po rozvodu mnohdy velmi těžké. Ztrácí potřebnou sebedůvěru a děsí se odpovědnosti, která na ně z ničeho nic padla. Musí se samy postarat o děti, o jejich výchovu, o to, aby je uživily a zabezpečily. K tomu všemu tu jsou ještě starosti o domácnost, účty, údržbu domu, auta a spoustu věcí kolem, na které tu teď jsou samy. Děti se mohou cítit odstrčené a zavržené, protože matky si často musí najít práci na plný úvazek, aby zvládly všechny závazky, a někdy se z těchto důvodů nedokážou dětem věnovat tak, jak by si přály. „*Je pochopitelné a užitečné, může-li se žena na krátkou dobu spolehnout na citovou podporu staršího syna nebo dcery a využít je jako důvěrníky, ale tato situace by neměla trvat dlouho. Jestliže je vazba příliš těsná, trvá příliš dlouho a matka je citově závislá výhradně na dítěti, může se stát, že se dítě cítí provinile, pokud chce žít vlastním životem. Dítě vnímá samo sebe jen jako polovinu páru a ne jako úplnou osobnost a připadá si provinile, protože maminka je doma sama a osamělá. Děti v této situaci se mohou stát dobrovolnými vězni, v noci je pronásledují děsivé sny a ve chvílích nečinnosti je ruší bolestné vzpomínky.*“²¹ Doba, kdy se rodiče rozcházejí, není pro dítě snadná, a zejména u mladších dětí je lepší, když je maminka ten, kdo utěšuje a ne naopak.

Pokud matka vůči bývalému manželovi chová negativní pocity, měla by je před dětmi ovládnout a pomoci jim smířit se se skutečností, že jejich rodiče už spolu nežijí. Je možné, že tatínek začne žít nový život, bude více pracovně vytížen a na mamince potom je, aby to dětem pomohla objasnit a ukázala jim, že ona tu pro ně je za všech okolností.

5.3.1.1 Problémy dětí ve výhradní péči matky

Děti ve výhradní péči matky mohou mít dlouhodobé problémy různých forem. Například se u nich může vyskytnout určitá nejistota z hlediska sexuální role, mohou mít problémy s navazováním intimních vztahů, nízkou sebeúctu, deprese a jiné. Matky, které mají dítě ve své péči a starají se o něj, mají větší sklon k tomu být podrážděné, více trestají a

---

²⁰ SMITH, Heather: *Děti a rozvod*. Praha: Portál, s. r. o. 2004. s. 119

²¹ SMITH, Heather: *Děti a rozvod*. Praha: Portál, s. r. o. 2004. s. 120

hubují své děti než matky v úplných rodinách, což může mít neblahý vliv na sebeúctu dětí. Zejména mladší děti starostem dospělých tolik nerozumí, a tak když se k nim matka chová chladně a odměřeně, mohou si myslet, že to ony udělaly něco špatného. Pro děti je tedy příhodnější, když mají matku jak fyzicky, tak emočně na blízku. Z čehož vyplývá, že čím dříve se maminka s rozvodem smíří, tím lépe na tom budou její děti.

Otec jim však může jejich trápení také zmírnit, ale bohužel i zhoršit. Jestliže jim bude stále na blízku, bude se s nimi vídat často, dodrží vždy to, co slíbí a bude se jim plně věnovat, tak to dětem jejich nelehkou situaci usnadní a dám jim tím najevo, že i když jeho vztah s maminkou nevyšel, na dětech mu pořád moc záleží. Ovšem pokud to bude naopak, pokud otec nebude dodržovat sliby, které dětem dal, nebude na ně mít tolik času a opakovaně s nimi zruší setkání, pak děti dojdou k závěru, že otci na nich tolik nezáleží a ještě více propadnou pocitu méněcennosti. Nevidí totiž otce jako toho špatného, ale chybu vidí u sebe.

U chlapců, kteří jsou vychováni pouze matkou, může docházet i k problémům s jejich mužskou rolí. Chlapec, který už od předškolního věku vyrůstá jen s maminkou, se cítí a chová méně mužsky než chlapec z úplné rodiny. Dává i spíše přednost hráčkám a zájmům malých dívek, než malých chlapců. Jsou většinou velmi závislí na svých matkách a cítí se lépe mezi dívkami, než mezi chlapci, kteří vyrůstají v úplné rodině, nebo jen s otcem. „... chlapci jsou v tomto směru citlivější, vnímavější a také „zranitelnější“ než dívky. V poradenské praxi se u nich častěji shledáváme s obtížemi z nedostatku autority, kterou zpravidla v rodině zastupuje otec, ale i z nedostatku možnosti najít si imponující mužský vzor, uspokojit své sportovní, technické, přírodní zájmy apod.“²² Pro chlapce je tedy velmi důležitá blízkost jeho otce a matky by mu v setkávání s ním neměly bránit, ale naopak jej v tom podporovat a ukázat mu jejich kladný postoj k otci. Pro chlapce je maskulinní identita velmi důležitá a i když se matky svým synům snaží být jak dobrou matkou, tak i dobrým otcem, tak ji chlapci dát nemohou.

Dívky se zpravidla lépe společensky přizpůsobují a jsou snadněji zvladatelné než chlapci. Ovšem díky chybějícímu otci jim schází osoba, díky které by si mohly utvářet představu o svém budoucím životním partnerovi a na kom by mohly zkoušet své probouzející se ženství. Pokud nevyrostají v rodině, kde by mohly pozorovat šťastný vztah rodičů a chybí jim otec, mohou se v budoucnu potýkat s nedůvěrou vůči mužům a také mohou pochybovat o

---

²² MATĚJČEK, Zdeněk: *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. 1986, s. 62

své ženské atraktivitě právě pro muže. Pokud se dívka cítí odmítnuta otcem, může se u ní vyskytovat spousta podezření a obav co se týče ostatních mužů. Chlapci jsou na tom podobně jako dívky. Pokud mají to štěstí a jako vzor mají před sebou harmonický vztah jejich rodičů, je pravděpodobné, že i oni budou mít šťastné manželství a šťastný vztah. Jestliže ale žijí pouze s matkou a chybí jim otec jako jejich vzor, mohou mít s navazováním kontaktů s dívkami problémy a ani jejich heterosexuální vztahy nejsou moc dobré. Projevují se před dívkami zdrženlivě, nemají tendence je dobývat, a pokud se setkají s nezájmem, ihned se stáhnou.

U obou pohlaví je tedy zřejmý strach o jejich budoucí citový život. Bojí se někomu důvěřovat a mají obavy ze zklamání, hádek a nedorozumění, které viděli u svých rodičů. Mají strach, jestli zvládnou svůj vztah a své manželství.

Další skutečnost, která je velmi podstatná pro vývoj dítěte, je ta, jestli se matka s rozvodem vyrovnala či nikoliv. Pokud se s odchodem manžela nemůže smířit a pociťuje k němu nenávisť či zášť, může se stát, že jí její syn bude svého otce připomínat. V tomto případě je možné, že dítě pocítí nějaké negativní chování. Matka se k němu může chovat až nepřátelsky, i když si toho nemusí být sama vědoma. V některých případech zas ve svém dítěti vidí jen to, co jí po muži, kterého stále miluje, zbylo. Začne na něm být tedy zcela závislá. „*Chce si je udržet jen pro sebe, lpí na něm, chce je mít stále malým a závislým, bojí se jeho dospělosti, chrání je proti všem „nezdravým“ vlivům – až je donutí buď k otupělé rezignaci, nebo ke vzpouře.*“²³ Jindy se ve svém dítěti může až příliš vzhlížet a plnit si skrz ně své touhy a neuskutečňovaná přání. I z tohoto důvodu je tedy lepší, když je pro dítě otec na blízku a matka mu v kontaktu s dětmi nijak nebrání.

Jedním z problémů je také neposlušnost dětí. Díky tomu, že otcí je přikládána větší autorita než matce, mají to v tomto ohledu matky samoživitelky složitě, protože děti mají pocit, že jim toho více projde. Nejvíce jsou děti neposlušné bezprostředně v porozvodovém období. Po přibližně dvou letech se chování dětí téměř zlepší, i když spíše u dívek než u chlapců. Je všeobecně známo, že u dětí, které vyrůstají bez otce, se spíše objevuje delikvence než u dětí z úplných rodin. Je proto vhodné, když spolu rodiče i přes všechny rozpory dobře vycházejí a před dítětem jsou za jedno jako v době před rozvodem.

---

²³ MATĚJČEK, Zdeněk: *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. 1986, s. 62

Pro rozvoj intelektu u dětí je přítomnost otce také poměrně důležitá. Více však otec působí na mentální vývoj chlapce, než dívky. U chlapců, kteří svého tatínka vídají častěji, se mentální dovednosti začínou projevovat dříve než u chlapců, kteří se svým otcem mají méně kontaktu, nebo jej vůbec nevidí. Dívky díky otcově podpoře a očekávání se v dospělosti stávají úspěšnějšími a samostatnějšími ženami. Chlapci se zas v otci vzhlíží a mají v něm vzor, což je pro jejich vývoj a budoucnost velmi důležité. Otec pro děti hraje významnou roli v tom, čeho jeho děti v budoucnu dosáhnou. Ať už jde o vzdělání, nebo cokoliv jiného.

5.3.1.2 Nový partner matky

Případ, kdy se matka znovu provdá a do rodiny přichází její nový manžel je poměrně častá. Příchod nového partnera matky do zaběhnutého rodinného systému, může pro děti znamenat napětí a nejistotu. Jedná se především o to, že si děti po rozvodu vypěstují nějaký vztah jak k matce, tak k otci a „někdo“ jim to naruší. Syn se může cítit jako maminkin ochránce a neví, jak má přijmout jejího nového partnera a dcera zase může vnitřně bojovat se svou „věrností“ ke svému tatínkovi.

Děti se s nově příchozím partnerem matky většinou špatně smiřují, což se může projevit i zhoršeným školním prospěchem u dítěte doposud bezproblémového, provokativním chováním, různými neurotickými a psychosomatickými obtížemi a podobně. Matky bohužel většinou vztah dětí ke svému novému partnerovi vidí lepší, než ve skutečnosti je. Vidí jej kladnější, než jej vidí samotné dítě. „... nového matčina partnera lépe přijímají děti mladší než starší a lépe děvčata než chlapci. U těch se totiž, zvláště po delším soužití se samotnou matkou, setkáváme častěji s obranným postojem proti „nevtané konkurenci“.“²⁴ Nejhuře se s příchodem nového partnera vyrovnávají děti přibližně od osmi do třinácti let věk.

Existuje spousta aspektů, které ovlivňují přijetí nového partnera matky do rodiny. Záleží na pohlaví a věku dětí, na citovém vztahu matky k novému partnerovi, na předchozím vztahu matky k dětem, ale také na osobnosti a chování nového partnera a na době, která od rozvodu uplynula. Významným činitelem je také to, jaký je bývalý manžel a jak se jako otec k dětem chová a zanedbatelné není ani jak se chovají ostatní příbuzní jak z jedné, tak z druhé strany. Činitelů tedy existuje celá řada, takže poradit matce v tom, jak nejlépe se k dětem chovat, aby nového partnera přijaly, je téměř nemožné, protože vše závisí na vyjmenovaných činitelích a okolnostech.

---

²⁴ MATĚJČEK, Zdeněk: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. 1994. s. 76

Jestliže si matka svého nového partnera vezme, dítě se zničehonic ocitá v pro něj nové situaci – stává se nevlastním dítětem. „*Ve srovnání s dítětem z rodiny vlastní často život dítěti z rodiny nevlastní komplikuje skutečnost, že má jednoho rodiče ještě někde jinde a že svým způsobem patří do rodin dvou. Dokonce je tím někdy poznamenáno navenek, tj. před veřejností.*“²⁵ Zde se má namysli příjmení dítěte. Mnohdy je totiž odlišné od zbytku celé rodiny. Pokud si tedy matka svého přítele vezme, přijme jeho příjmení a dítěti zůstane, to, které mělo dříve, pokud jeho vlastní otec se změnou jména nesouhlasí.

Dítě může v různosti jmen v rodině pociťovat jakousi „nenormálnost“ a může se za ni stydět. Nevlastní otec tyto nepříjemnosti může vyřešit adoptí dítěte, ale je možné, že tím dojde k určitému citovému zmatení dítěte, zejména mladšího, které si nejspíš bude klást otázky typu: „Ke komu vlastně patřím? Proč se mě můj vlastní rodič vzdal?“. I když to jeho rodiče myslí dobře, musí si uvědomit, že dítě s nimi nemusí sdílet stejný názor a místo toho, aby se cítilo lépe, může pociťovat velkou úzkost a napětí.

5.3.2 Dítě svěřené do výhradní péče otce

I když se o lásce otcovské nemluví tolik, jako o mateřské, tak osamělý otec, který by sám pečoval o dítě, není v dnešní době nic neobvyklého a je tedy na místě, tuto situaci zmínit. K tomu, aby soud rozhodl o svěřením dítěte do péče otce, dochází především z toho důvodu, že matka není schopná se o dítě postarat nebo se prokáže, že otec dá dítěti lepší péči a zázemí, než právě jeho matka. Dítě bude ovšem matku velice postrádat, protože jej k ní váže jakési přirozené biologické pouto. „*Otec se nemůže s dítětem tak intimně sžít jako matka během těhotenství, neprožívá porod a bezprostřední kontakt s dítětem po něm, neprožívá intimitu kojení atd.*“²⁶

Otcové, jimž bylo svěřeno dítě do péče, se potýkají se stejnými potížemi, jako matky, ovšem některá úskalí jsou ještě zesílena. Jedním z úskalí je nedostatek biologického soužití, jak již bylo řečeno. Dalším je naše kultura, která péči o děti přisuzuje zásadně ženám, což mužům tuto situaci poměrně znesnadňuje. „*Další činitelé jsou už skrytější, ale patrně závažnější. Pro citový a sociální vývoj dítěte je třeba, aby mělo ve své bezprostřední blízkosti vzory životní role mužské a ženské. To je podmínkou pozdější mužské identity u chlapců a*

---

²⁵ MATĚJČEK, Zdeněk: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. 1994. s. 78

²⁶ MATĚJČEK, Zdeněk: *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. 1986. s. 66

*ženské identity u dívek. Jsou-li matka nebo otec s dítětem jen sami a mají-li dítěti přinést dost podnětů jak z mužského, tak ženského světa, nutně musí překročit meze své role podle pohlavní příslušnosti. Žádalo by se od nich, aby vystupovali ve dvou podobách či vydáních.*²⁷ V tomto případě se ale vyskytují nějaké komplikace a to především z toho důvodu, že málokterý rodič dokáže hrát dvě role.

Pro tatínka je ovšem také problematické skloubit práci s výchovou dítěte. Takže stejně jako matky, mnohdy vyhledávají pomoc příbuzných, babiček, ale i placených chův. V některých výjimečných případech nakonec přestávají pracovat a s dítětem zůstanou doma. Výhodou tohoto uspořádání je, že pokud otci byl svěřen do péče chlapec, vychovává jej osoba stejného pohlaví, což pro dítě může být prospěšné – jestliže je však otec vhodným příkladem pro následování.

Dalším problémem může být to, že otec byl dříve zvyklý s dětmi trávit čas a pomáhat jim, ale také měl čas na svoji práci a zájmy, protože o domácnost se starala žena. Po rozvodu teď ovšem vše záleží na něm a je možné, že na své děti bude mít až neúměrné nároky, co se týče starostí o domácnost, ale také například péči o mladší sourozence nebo přípravu jídla. Není špatné, když se děti podílejí na chodu domácnosti, ale mělo by to být úměrné jejich věku a nemělo by je to okrádat o dětství. Důležité je také náležitě ocenění za pomoc, protože přispívá k duševní pohodě dítěte.

5.3.2.1 Výhradní péče rodiče stejného pohlaví

Děti v péči rodiče stejného pohlaví mají zpravidla méně potíží, než děti u rodičů pohlaví opačného. Proto není překvapivé, když dívky ve výhradní péči matky jsou více spokojené, než chlapci. Tyto děti bývají zralejší, samostatnější a více společenské. Neprojevují se u nich tolik úzkostné stavy jako u dětí ve výchově rodiče opačného pohlaví. Jsou také více sebejisté a se svým životem spokojené. Dle psychologických výzkumů vyšlo najevo, že chlapci ve výhradní péči otce jsou spíše bezproblémoví a více přizpůsobiví než chlapci, které vychovává matka sama. Samozřejmě ale také záleží na kvalitě vztahu, jaký dítě k rodičům má.

Děti s rodiči stejného pohlaví mají mezi sebou spíše kamarádský vztah, oproti tomu u dětí, které jsou svěřeny rodiči opačného pohlaví, se vyskytuje spíše agresivita a problémové

---

²⁷ MATĚJČEK, Zdeněk: *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství. 1986. s. 66

chování. U chlapců ve výchově matky se projevuje větší delikvence než u chlapců, které jsou vychovávány otcem. A dívky v péči otce mají zase častější sklony k depresím a úzkostným stavům. Při rozhodování o svěřeni dítěte do péče, by pohlaví mělo být důležitým faktorem, protože podle výše popsaných skutečností, mu prospívá, když má častý kontakt s rodičem stejného pohlaví.

5.3.3 Dítě svěřené do střídavé péče rodičů

Střídavá péče je v České republice stále ještě jakousi raritou, i když se už začíná pomalu rozmáhat. Jedním z důvodů, proč u nás není střídavá péče tolik častá, jako v jiných zemích, je nejspíš to, že soudci v sobě mají zažitý ještě starý model, kdy dítě má vychovávat matka.

Jedná se především o to, že pobyt dítěte u rodičů je rovnoměrněji vyvážen, než u dětí ve výhradní péči jednoho rodiče. Rodiče by měli o všech záležitostech týkajících se dítěte, jako je léčení, vzdělávání apod. rozhodovat společně, nebo si mezi sebou rozdělit, kdo bude mít právo rozhodovat o jedné oblasti a kdo o jiné. Dětem se tak po rozvodu dostává ujištění, že na něj ani jeden z rodičů „nezapomene“ a budou se oběma cítit stejně milovány a hlavně budou s oběma stále stejně v kontaktu.

Jak už tomu bývá, tento druh péče má také svoje kritiky a naopak stoupence. Kritici se ohrazují tím, že rodiče nemusí být schopni spolupracovat a tato forma péče může vést ke zvětšení jejich nepřátelství, což není přínosné ani pro děti, protože mohou být zapojeny do rozporu rodičů jako nástroje pro ublížení jednomu nebo druhému. Dalším problémem, na který kritici poukazují, je časté stěhování dětí, které je může velmi stresovat. Je proto vhodné, pokud je dítě rodičům svěřeno do společné péče, aby rodiče bydleli poblíž sebe, protože tak dítě například po čtrnácti denních intervalech nemusí měnit svoji školu, kamarády a prostředí. Pro děti může být také velmi obtížné, že nemají jeden svůj domov, jako ostatní děti z úplných rodin, ale mají domovy dva a pro vybudování jejich stabilního prostředí to může být poněkud problematické. Dále je tu také fakt, že každý rodič má nějaké představy o výchově, čili může dojít k tomu, že jeden týden bude dítě vychovááno v určitém modelu a další týden zas v jiném.

Stoupenci střídavé péče jsou zas naopak přesvědčeni, stejná práva ve výchově dítěte a stejná míra odpovědnosti, dospějí k podstatně menší nesnášenlivosti mezi rodiči. Rodiče se

spolu naučí lépe komunikovat a vycházet. Samozřejmě, že společná péče nezaručí lepší vztah mezi rodiči, ale může přispět k jejich spolupráci, což je pro dítě zcela jistě přínosné.

Střídavá péče může dětem prospět v tom směru, že udržují smysluplný, aktivní vztah s oběma rodiči a díky tomu se s rozvodem lépe vyrovnávají. Také vědí, že je tatínek aktivně zapojen do jejich života a rozvodem o jeho přítomnost nepřišly, jako to mohou vnímat děti, které jsou vychovávány pouze matkou. Děti se cítí více sebejistě a vyrůstají v klidnějším prostředí. Nejvíce ovšem asi záleží na psychice dětí a na jejich schopnosti přizpůsobit se. Klidnější a komunikativnější děti snadno zapadnou v nové škole a snadněji si zvyknou na nové prostředí. Oproti tomu děti nesmělé mohou mít se začleněním do nového prostředí velké problémy a mohou se cítit poněkud frustrovaně.

Pokud mají rodiče dvě a více dětí, mohou si díky společné péči děti rozdělit. Toto řešení je ovšem velmi odsuzováno a pokládá se za méně výhodné pro děti. Dítě totiž nepříjde „jen“ o rodiče, ale také o svého sourozence, se kterým může mít velmi těsný vztah. V tomto případě by se měl vztah sourozenců brát v úvahu, někdy na sobě mohou velmi lpět, někdy zas mezi nimi může být znát velká rivalita a odloučení jim může naopak pomoci.

6. MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU V ROZVODU

Většinou pomoc vyhledávají právě ti rodiče, kteří rozvod nezavinili a ani o něj nepožádali. Přemluvit tedy druhého z partnerů ke spolupráci bývá poměrně těžké a někdy se to ani nemusí podařit. Ve velkém množství případů se stává, že klient bere svého terapeuta a poradce jako spojence, proto je důležité, aby terapeut oběma svým klientům vysvětlil svoje postavení pouze jako profesionální a nestranné. *„Závislejší z partnerů má sklon před rozvodem – a někdy ještě i při něm a po něm – k podbízivému chování, jímž obvykle nezíská nic víc než ještě větší míru nechuti, případně opovržení u druhého partnera. Nemá však smysl tomuto partnerovi jeho chování autoritativně zakazovat, případně ho strašit kontraproduktivními důsledky takového přístupu. Je třeba respektovat skutečnost, že „tonoucí se stěbla chytá“, nechat klienta nést odpovědnost za jeho jednání, nechat ho posuzovat výsledky jeho pokusů. Protože je vhodné podporovat vše, co by klientovi mohlo vrátit pocit vlastní hodnoty, je žádoucí nezahrnovat klienta kritikou.“²⁸*

Vzhledem k tomu, že během rozvodu procházejí oba manželé těžkým obdobím a zažívají velmi intenzivní emoce, je vhodné zprvu zvolit krizovou intervenci. Krizová intervence je specializovaná pomoc osobám, které se ocitly v krizi. Je zaměřena na akutní problém a jeho řešení. Vede k tomu, aby byl problém identifikován, ke zklidnění a nalezení stabilních prvků v krizi. Klientovi by mělo být především umožněno, aby dal své emoce plně najevo. Mnohdy se ovšem stává, že odbíhá do svých fantazií o pomstě, kterou má velmi dobře promyšlenou. Terapeut by jej měl vyslechnout, ale nepodporovat jej v realizaci jeho plánů.

Vyhledat terapeuta nebo sociálního pracovníka je zcela jistě správné rozhodnutí, pokud si rodiče s nadešlou situací nevědí sami rady. Jednou z hlavních úloh sociálního pracovníka, je poskytnout pomoc v krizové situaci, ve které se rodiče s dětmi ocitli. *„Sociální pracovníci spolupracují s lékaři, psychology, pedagogy, sociology, školami, úřady práce, poradnami pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, pedagogicko-psychologickými pracovišti a dalšími odborníky a institucemi, které se zabývají problematikou dětí a mládeže.“²⁹* Terapeut by také svého klienta neměl podporovat v jeho rozhodnutí s bývalým

---

²⁸ MATOUŠEK, Oldřich, Koláčková Jana, Kodymová Pavla (eds.): *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, s.r.o. 2005. s. 68

²⁹ MATOUŠEK, Oldřich, Koláčková Jana, Kodymová Pavla (eds.): *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, s. r. o. 2005. s. 51

manželem nekomunikovat, zvláště pokud jsou ve vztahu děti. Pro děti je velmi podstatné, aby spolu rodiče vycházeli. I když manželé zažívají těžké chvíle, je důležité, aby nezapomínali na zájmy svých dětí a byli tu převážně pro ně. Děti své rodiče vnímají jako vzor, během rozvodu se od nich učí, jak zvládat tyto a podobné krizové situace, je proto dobré, jim dát co nejlepší návod.

6.1 Rozvodová mediace

„Základním principem rodinné – rozvodové mediace je spolupráce rodičů s mediátorem ve snaze nalézt optimální rozvodové uspořádání, tedy např. úpravu výchovy a výživy nezletilých dětí včetně styku dětí s rodičem nebo prarodiči a jinými příbuznými, úpravu bytových a majetkových záležitostí a podobně.“³⁰ Rodiče si díky pomoci jednoho nebo dvou nestranných mediátorů v několika sezeních ujasní své představy o výchově dětí a svých potřebách. Mediátor by se měl zabývat problematikou dětí, kde by si rodiče vyjasnili své postoje. A měl by s nimi také prodiskutovat setkávání dětí s rodiči.

Mediace je mimosoudní řešení konfliktů a sporů a mezi základní principy mediace patří nezaujatost mediátora a jeho nezávislost. Mediátor nesmí být s žádnou stranou spojen, a pokud si uvědomí, že situaci nezvládá, má povinnost předat případ kolegovi. Měl by respektovat názory a postoje obou stran, neprosazovat své vlastní názory, vnitřně stát na straně oběti, moralizovat a dávat najevo, že je něčím šokován. Také by se měl vyvarovat dominantnímu chování a neměl by stranám radit.

Mediace umožňuje rozvádějícím se manželům jednat společně a vyjádřit jejich názory. Za cíl rozvodového mediačního procesu je pokládána konkrétní, dosažitelná, časově vymezená a vyvážená dohoda mezi rodiči. Pokud to zákon vyžaduje, dohoda se předloží soudu ke schválení. Partneři by mediaci neměli pokládat za terapii, která jim pomůže urovnat jejich vztah a ani za smírčí řízení, ale za možnost spolupráce, aby se mohli dohodnout a vyřešit své spory. Mediace může manželům pomoci, ale je zde potřeba vzájemné ochoty. *„Pro uskutečnění mediace je nezbytný jen jeden předpoklad, a to, aby klienti byli ochotni se sejít na jedno společné sezení. Ti, kteří prahnou spíš po pomstě než po dohodě, samozřejmě na takové sezení nepřijdou a budou raději volit adverzivní rozvod. Ale existuje mnoho rodičů,*

---

³⁰ BAKALÁŘ, Eduard: *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum. 2006, s. 100

kteří navzdory pocitům křivdy a hněvu sdílejí společný zájem – a tím je chránit své děti. To se může stát dostatečným východiskem pro úspěšnou mediaci. ³¹

„Zkušenosti ukazují, že mediační proces umožňuje stranám přicházet s výrazně více efektivními a kreativními řešeními dané situace než jiná řešení konfliktu, např. soud. V 70-80% mediovaných případů je dosaženo výsledné, pro všechny zúčastněné strany, přijatelné dohody. Protože na dohodě pracovaly obě strany za pomoci vyškoleného odborníka – mediátora, je dohoda reálná, věcná, perspektivní a odráží možnosti a přání obou stran. ³²

Využitím rodinné mediace rodiče pomohou nejen sobě, ale převážně svým dětem. Je to způsob řešení rozvodových problémů, který je prospěšný všem. Respektuje totiž zájmy dětí a pomůže předejít vleklému soudnímu sporu, který na nich může zanechat negativní následky.

---

³¹ EVERETT, Craig, EVERETT, Sandra Volgy: *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Praha: Talpress, spol. s r. o. 2000. s. 111

³² Asociace mediátorů České republiky. Dostupné na WWW: <http://www.amcr.cz>

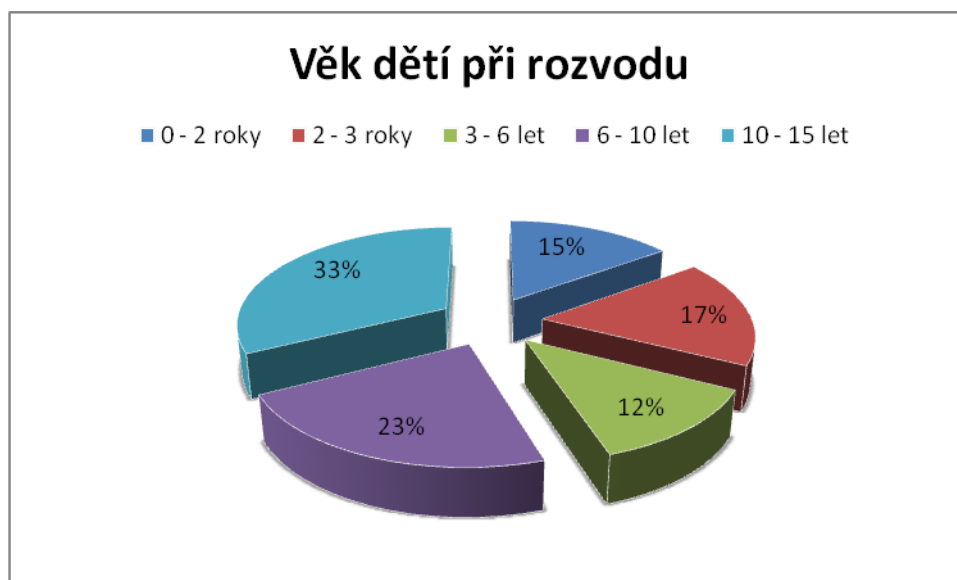
7. PRAKTICKÁ ČÁST

Vzhledem k tomu, že já osobně s rozvodem rodičů nemám žádné zkušenosti, zajímal mě názor lidí, které tato situace potkala. Chtěla jsem se dozvědět něco více o tom, jak se dítě s rozvodem rodičů vyrovnává, jaký to na něj má vliv, jak rozvod rodičů celkově vnímá a jak na něj tato situace působila. Ptala jsem se proto prostřednictvím dotazníku těch lidí, kterých se rozvod rodičů týká. Nejvíce mě zajímalo, jaká byla u dětí situace před rozvodem doma a jak rozvod samotný a dobu po něm prožívaly.

Vzhledem k tomu, že se předpokládá, že situace v rodině před rozvodem bývá nedobrá, místy až vypjatá, zajímal mě tedy názor dotazovaných. Tento předpoklad se bohužel potvrdil, ale nakonec se také ukázalo, že děti jsou se současnou situací v rodině víceméně spokojené.

Dotazník jsem si zvolila především z toho důvodu, že mi umožnil získat potřebné informace od velkého množství respondentů a to za poměrně krátkou dobu. Převážně jsem volila otevřenou formu otázek, protože jsem chtěla dát určitou volnost v odpovídání dotazovaným.

Celkem jsem se dotazovala čtyřiceti lidí ve věkovém rozmezí 14 – 18 let. Z čehož bylo 26 dívek a 14 chlapců. Hned v úvodu jsem se dozvěděla, že dvanácti dětem se rodiče rozvedli, když jim bylo kolem 3 let, z čehož jsem odvodila, že k rozvodu došlo během první manželské krize, která se objevuje mezi třetím a sedmým rokem trvání manželství, kdy na manžele čeká spousta nových situací a povinností, včetně rodičovských, se kterými manželé nemusí snadno vyrovnat.

O tom, jaká byla doma situace před rozvodem, se dotazovaní vyjádřili především tak, že byla vypjatá. Mezi rodiči vládlo napětí, nepřátelská atmosféra, rodiče se velmi často hádali a dělali si navzájem naschvály. Ve dvou případech jsem se dokonce setkala i s tím, že otec byl alkoholik a matku před dětmi bil, docházelo k vzájemným rvačkám a mnohdy zasahovala i policie. Někteří z dotazovaných také vypověděli, že se jeden rodič o druhém vyjadřoval poměrně hanlivě a nehezky ve snaze poštvat dítě proti druhému rodiči, což na psychiku dětí mělo velmi nepříznivý dopad. Jedna patnáctiletá slečna se k rozpadu manželství jejích rodičů vyjádřila tak, že takovýto problematický rozvod snášela moc špatně, a tak byla nějakou dobu v péči psychologů.

Není proto asi překvapivé, že na otázku, jestli by se dotazovaní chtěli vrátit do doby před rozvodem, odpověděli všichni bez výjimky záporně. Většina z nich se totiž vyjádřila tak, že ač jim úplná rodina schází, jsou teď více v klidu a také uznali, že rozvod byl nejlepším řešením špatné situace mezi rodiči, která byla mnohdy pro většinu z respondentů až nesnesitelná a psychicky náročná.

Větší část respondentů rozhodnutí rodičů o rozvodu nepřekvapilo, spíše to naopak očekávali. Ovšem i tak byl pro šest dotazovaných rozvod nečekaným a velmi nepříjemným překvapením, protože i když byli svědky častých hádek mezi rodiči, neočekávali, že by to mohlo vyústit až v rozvod.

Na otázku, zda se jich rodiče ptali na názor, komu chtějí být svěřeni do péče, mi z větší části respondenti odpověděli kladně, i když samozřejmě záleželo na věku dětí v době rozvodu. Některé děti se mohly rozhodnout samy, jiné byly dotazovány, až když dospěly do určitého věku, ve kterém byly schopné se vyjádřit a kdy mají soudně uznatelné právo si samy zvolit, u kterého z rodičů chtějí být. U většiny z dotazovaných bylo o porozvodovém uspořádání rozhodnuto po dohodě rodičů a jen ve třech případech tuto otázku musel řešit soud. Z odpovědí jsem také zjistila, že děti byly vždy svěřeny matce a pokud se později mohly samy vyjádřit a rozhodnutí soudu změnit, neměnily a zůstaly dál s maminkou.

Dále mi byl díky dotazníku potvrzen fakt, že u nás v České republice převažuje výhradní péče matky, protože na otázku, komu bylo dítě svěřeno do péče, mi takto odpovědělo všech čtyřicet dotazovaných. Z další otázky vyplynulo, že s otcem se pak děti vídaly v takových intervalech, na kterých se buď rodiče sami domluvili, nebo které jim byly stanoveny soudem. U jednadvaceti dotazovaných jsou setkávání s druhým rodičem velmi nepravidelná a

postupem času se omezily na minimum. Převážně pak na svátky, narozeniny, prázdniny, Vánoce apod.

Na otázku, jaké změny děti po rozvodu čekaly, mi ve třinácti případech odpověděli respondenti tak, že je čekal především klid a pohoda, protože utichly hádky mezi rodiči. V deseti případech se mi dotazovaní svěřili s tím, že je čekal nový domov a noví spolužáci, s čímž se někteří vyrovnávali lépe a jiní hůře. Dále se mi šest respondentů svěřilo, že se u nich doma velice zhoršila ekonomická situace, což osamělý rodič špatně snášel a přenášelo se to i na dítě. V jednom případě mi sedmnáctiletá slečna odpověděla, že její maminka po rozvodu upadla do silných depresí a byla ve špatném psychickém stavu, což se odrazilo na prospěchu dívky ve škole a na její celkové psychické pohodě.

Pokud se rodiče ocitnou v takto špatné situaci, ať už zdravotní, nebo ekonomické, myslím, že nejlepším řešením je pokusit se vyhledat odbornou pomoc, už jen z toho důvodu, aby byli schopní sami pomoci dětem s překonáním tohoto těžkého životního období a byli jim oporou.

Je tedy vhodné, aby vyhledali například sociálního pracovníka, který by jim pomohl při zvládnutí této obtížné životní situace. Sociální pracovník by měl spolupracovat s rodinou, která se ocitla v krizi a poskytnout jí mimo jiné poradenskou pomoc. Dále by se samozřejmě měl také zajímat o to, jestli jsou dodržována práva dětí a pomoci jim ve vyrovnávání s rozvodem jejich rodičů.

Na otázku jak by respondenti posoudili rodinnou atmosféru po rozvodu, mi v 75 % odpověděli tak, že bezprostředně po rozvodu byla situace napjatá a velmi nepříjemná, rodič se ocitl sám s dítětem, přešla na něj řada povinností, které například před rozvodem řešit nemusel, ale později by ji již hodnotili jako lepší a klidnou. Především z toho důvodu, že v rodině ustály časté hádky a rozepře mezi rodiči.

Dále jsem se dotazovala, jestli se rozvodem u respondentů změnilo něco k lepšímu. Na tuto otázku mi přibližně 80 % dotazovaných odpovědělo kladně. V ostatních případech došlo ke zhoršení ekonomické situace, jak jsem již zmínila. Jen v jednom případě jsem se dozvěděla, že rozvodem došlo spíše ke zhoršení celkové rodinné situace. Tento patnáctiletý chlapec mi odpověděl, že maminka se s rozvodem nedokázala smířit, začala pít a její vztah k synovi se velmi zhoršil. Chlapec byl pak na svoje pocity sám, neměl nikoho, komu by se

mohl svěřit a tím pádem tuto už tak nepříjemnou situaci snášel velmi špatně. Dodnes má k matce velice odtažitý vztah.

Přibližně 60 % dotazovaných mi odpovědělo, že se jim rozvodem rodičů ulevilo. Zmizelo celkové napětí a začali být doma více uvolnění, bez stresu z dalších hádek mezi rodiči. Zbylí respondenti se k této otázce vyjádřili tak, že jim rozvod rodičů situaci nijak neulehčil a tři si na rozvod svých rodičů ani nevzpomínají, protože byli moc malí a situaci tedy takřka nevnímali.

I když dalším předpokladem je, že si děti rozvod svých rodičů kladou za vinu, tak se tento předpoklad nepotvrdil, protože všech čtyřicet respondentů odpovědělo na tuto otázku záporně. Dokonce mi někteří odpověděli, že je nad tím ani nenapadlo přemýšlet a že si jsou vědomy toho, že rozvod byl zapříčiněn tím, že si spolu rodiče nerozuměli a jejich špatným vztahem, se kterým oni, jako děti, neměli co do činění

Na otázku, jak respondenti prožívali dobu po rozvodu, mi většina dotazovaných odpověděla tak, že tuto dobu nevnímali nijak špatně. V osmi případech mi bylo odpovězeno, že na tuto dobu nevzpomínají rádi, protože to bylo velmi nepříjemné jak pro rodiče, tak pro děti. A pouze ve třech případech se vyskytla přímo nenávist vůči druhému rodiči, a to především kvůli závislosti na alkoholu, násilí vůči matce, anebo jeho velmi špatnému vztahu k dítěti.

Když jsem se dotazovaných ptala, jestli rozvod rodičů vedl k nějakým změnám v jejich chování, přibližně 60 % mi odpovědělo záporně. U ostatních jsem se dozvěděla, že rozvod berou jako průpravu do života a že díky němu mají více realistický pohled na život. Čtyři respondenti mi odpověděli, že rozvod zapříčinil jejich neprůbojnost v životě, nízké sebevědomí a celkový pocit strachu.

Jeden patnáctiletý chlapec mi odpověděl, že si díky rozvodu rodičů začal více vážit své maminky, nepocítoval takový stres a přestal být tolik uzavřený do sebe jako dříve. Osmnáctiletá slečna se mi zase svěřila s tím, že otec klesl v jejích očích. Přestal o ni mít zájem, jeho chování vůči ní bylo nepochopitelné, místy až nepřátelské, což ji velmi zraňovalo. Tyto její zkušenosti se u ní v průběhu puberty transformovaly v pocity nedůvěry v mužské pohlaví, z čehož postupně vyplynula její tendence bránit se, aby se jí muži „nedostali pod

kůži“. Později pak nebyla schopna navázat žádný emotivní vztah, z čehož jí z části nakonec velmi pomohla psychoterapie.

Musím také ovšem říci, že tato otázka není příliš objektivní. To, jestli se chování dětí po rozvodu změnilo nebo ne, by měli spíše posoudit jiní lidé, například příbuzní, kteří dítě dobře znají a ne dítě samo.

U 90 % dotazovaných jsem se dozvěděla, že si alespoň jeden z rodičů našel nového partnera. Z čehož se ve většině případů, asi v 65 % oženil se svou partnerkou otec, matky o sňatek tolik nestojí a jsou po rozvodu obezřetnější. Jen čtyři z dotazovaných, kterým se otec podruhé oženil, a matka provdala, hodnotí svůj vztah k nevlastním rodičům, nebo partnerům rodičů velmi negativně.

U jednoho chlapce je to zapříčiněno převážně tím, že jeho nevlastní matka zapříčinila rozvod jeho rodičů, protože s ní měl otec vztah dávno před rozhodnutím o rozvodu a také otec podporovala v jeho závislosti na alkoholu. U sedmnáctileté slečny je zas hlavní důvod v tom, že se otec za svou novou rodinou přestěhoval do Německa a její nevlastní matka jí brání v kontaktu s ním. Neviděla ho tedy již několik let a má pocit, že otec o kontakt s ní ani nestojí.

Ostatní svůj vztah k nevlastním rodičům ohodnotili jako kladný a na přátelské úrovni, i když však jako nesrovnatelný se vztahem k jejich biologickým rodičům, což je podle mě samozřejmé.

Stejně tak vztah k nevlastním sourozencům, byl kromě dvou případů hodnocen pozitivně, což je buď zapříčiněno tím, že nevlastní sourozence vídají minimálně nebo jsou s nimi často a mají k nim velmi kladný vztah.

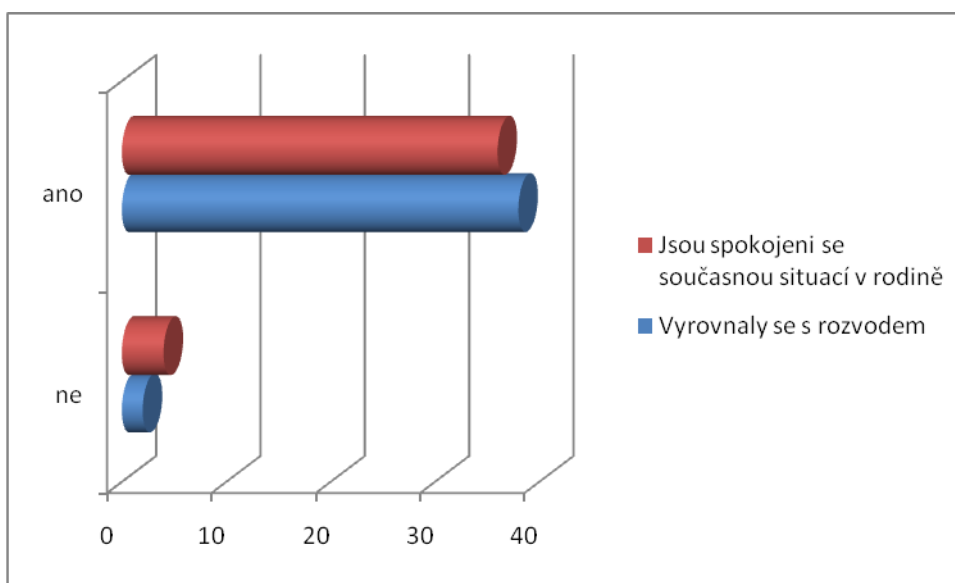
Dále jsem se dotazovala, jestli si respondenti myslí, že se s rozvodem svých rodičů vyrovnali a jak dlouho jim vyrovnávání trvalo. Dospěla jsem k závěru, že ve většině případů, došlo k vyrovnání s rozvodem za poměrně krátkou dobu, maximálně do několika týdnů. Čtyři z dotazovaných mi odpověděli, že jim vyrovnávání s rozvodem trvalo dlouhou dobu, v jednom případě dokonce 9 let. Pouze dva z dotazovaných mi na otázku odpověděli, že se s rozpadem manželství svých rodičů dodnes nesmířili a byla to pro ně velmi bolestná zkušenost, která se na nich podepsala i v jejich současném životě.

Když jsem se ptala na otázku, jestli by si dotazovaní přáli, aby se jejich rodiče k sobě vrátili, ani v jednom případě jsem se nedozvěděla, že ano. Dva z dotazovaných mi odpověděli, že neví, jestli by to bylo dobré jak pro rodiče tak pro ně a zbytek z respondentů mi odpověděl záporně. Ve čtyřech případech proto, že by si pro maminku přáli lepšího partnera. Ostatní respondenti uznali, že by si návrat rodičů k sobě nepřáli především z toho důvodu, že spolu zkrátka nemohou být.

Na otázku, jestli jsou všichni respondenti spokojeni se současnou situací v rodině, mi bylo kromě čtyř případů odpovězeno kladně. Což bych hodnotila velmi pozitivně. V jednom případě mi šestnáctiletá dívka odpověděla, že je se současnou situací v rodině spokojena, jen jí trápí nezáměr otce.

Ani jeden z dotazovaných zpětně nehodnotil rozvod rodičů negativně. Všichni se k této otázce vyjádřili buď tak, že rozvod hodnotí pozitivně, nebo jako jediné možné řešení nepříjemné situace v rodině, které už ale opakovat nechtějí. Sedmnáctiletý chlapec mi sdělil, že i když rozvod samotný byl pro něj a celkově pro rodinu velkou zátěží, bylo to něco nevyhnutelného a v dané situaci nutného, co jemu a matce nakonec velmi pomohlo.

Pro představu o tom, kolik dětí se s rozvodem rodičů vyrovnalo a kolik jich je spokojeno se současnou situací v rodině, jsem vytvořila k nahlédnutí tento graf:

ZÁVĚR

Vzhledem k tomu, že v dnešní době se pro rozvod v České republice rozhodne každé druhé manželství, tak jsem se v předložené práci pokusila nastínit, jak rozvod samotný v České republice probíhá a jaký má dopad na děti.

V první řadě jsem se chtěla dozvědět, jaký má rozvod rodičů vliv na jejich děti. A došla jsem k závěru, že pokud se rodiče alespoň před dětmi snaží potlačit své negativní emoce a s rozpadem manželství jsou poměrně vyrovnaní, může to dětem jejich už tak nesnadnou situaci velmi ulehčit. Z čehož vyplývá, že největší podíl na tom, aby se děti s rozvodem rodičů co nejlépe vyrovnaly, mají především právě jejich rodiče. Jako velmi podstatné považuji to, jakým způsobem rodiče své rozhodnutí dětem sdělí a jestli jsou schopni jim v klidu odpovídat na veškeré otázky a na vše co děti zajímá. Nejčastěji se děti ptají na to, jak bude vše dále probíhat a jestli je maminka s tatínkem mají ještě rádi. Je tedy důležité, aby jim rodiče vše srozumitelně vysvětlili a ujistili je v tom, že na jejich lásce k nim se nic nezmění.

Prostřednictvím dotazníku se mi také podařilo potvrdit předpoklad, že děti situaci před rozvodem vnímají špatně, což na nich může zanechat negativní následky. Jak jsem již zmínila, je z velké části na rodičích, aby dětem pomohli tuto situaci překonat.

Dále jsem se zajímala o to, kolika z dotazovaných se rodiče ptali, ke komu chtějí být svěřeny do péče. Vše záleželo samozřejmě na věku dítěte, ve kterém v době rozvodu bylo, ale i tak mě příjemně překvapilo, že ve většině případů, se rodiče zajímali o to, s kým chce dítě vyrůstat.

Jedním z předpokladů také je, že si dítě rozvod svých rodičů velmi často klade za vinu. Tento předpoklad se mi pomocí dotazníku podařilo vyvrátit. A to díky tomu, že mi všichni respondenti na tuto otázku odpověděli záporně a dali mi jasně najevo, že nad tím ani nikdy neuvažovali. Všichni si byli naprosto vědomi toho, že vztah rodičů nefungoval a oni s tím neměli co do činění.

Díky této práci mi byly objasněny všechny otázky, které jsem k dané problematice měla. Ať už šlo o to, jak děti rozvod svých rodičů prožívají, nebo jak se s ním následně vyrovnávají.

POUŽITÁ LITERATURA

BAKALÁŘ, Eduard a kolektiv autorů. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*.

Praha : Nakladatelství Karolinum, 2006. 124 s. ISBN 80-246-1089-2.

EVERETT, Craig, EVERETT, Sandra Volgy. *Zdravý rozvod*. Praha : Talpress, spol. s r. o.,

2000. 212 s. ISBN 80-7197-169-3.

KRATOCHVÍL, Stanislav. *Manželská terapie*. Praha : Portál, 2006. 255 s.

ISBN 80-7367-048-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha : Portál, 1994. 98 s.

ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha : Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1989.

336 s. ISBN 08-056-89.

MATOUŠEK, Oldřich, KOLÁČKOVÁ, Jana, KODYMOVÁ, Pavla (eds.). *Sociální práce*

v praxi. Praha : Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha : Sociologické

nakladatelství, 2003. 162 s. ISBN 80-86429-19-9.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha : Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-906-2.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha : Portál, 2001. 171 s.

ISBN 80-7178-559-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2005.

467 s. ISBN 80-246-0956-8.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Asociace mediátorů české republiky [online]. Dostupné na WWW: <<http://amcr.cz>>.